

Metodika k projektu Prevence předčasných odchodů ze vzdělávání ve městě Ostrava

Průvodce zkušenostmi ostravských
základních škol 2023–2025

OSTRAVA!!!

ÚVOD	4
1. PROJEKT PREVENCE PŘEDČASNÝCH ODCHODŮ ZE VZDĚLÁVÁNÍ VE MĚSTĚ OSTRAVA	5
CÍL A NÁSTROJE PROJEKTU	5
ÚLOHA A POZICE TERÉNNÍHO PRACOVNÍKA	6
MOTIVACE FORMOU ZÁŽITKOVÝCH BESED A TVŮRČÍCH DÍLEN	6
POSKYTOVÁNÍ DALŠÍ ODBORNÉ POMOCI RODIČŮM A ŽÁKŮM SÍŤOVÁNÍM	7
2. UVEDENÍ DO PROBLEMATIKY ŠKOLNÍ NEÚSPĚŠNOSTI	8
ŠKOLNÍ NEÚSPĚŠNOST	8
PREVENCE, INTERVENCE A KOMPENZACE ŠKOLNÍHO NEÚSPĚCHU OHROŽENÝCH ŽÁKŮ	9
NÁSTROJE PROJEKTU PRO PRÁCI SE ŽÁKY OHROŽENÝMI NEÚSPĚCHEM A PŘEDČASNÝM ODCHODEM ZE VZDĚLÁVÁNÍ	9
3. PROSTŘEDKY PREVENCE A INTERVENCE	12
ŠKOLNÍ PORADENSKÉ PRACOVIŠTĚ	12
TERÉNNÍ PRACOVNÍK	12
GARANT TERÉNNÍCH PRACOVNÍKŮ	13
IDENTIFIKAČNÍ KARTA ŽÁKA A INDIVIDUÁLNÍ PLÁN PODPORY	14
MONITOROVACÍ TABULKA ŽÁKA	15
ZÁŽITKOVÉ BESEDY	15
TVŮRČÍ DÍLNY PRO ŽÁKY A RODIČE	15
MULTIDISCIPLINÁRNÍ TÝM A PROPOJOVÁNÍ SPOLUPRACUJÍCÍCH ORGANIZACÍ	16
4. PROPOJOVÁNÍ INSTITUCIONÁLNÍCH AKTIVIT A AKTIVIT SPOLUPRACUJÍCÍCH ORGANIZACÍ	17
AKTIVITY SOCIÁLNÍ POMOCI A SLUŽEB	17
KARIÉROVÉ PORADENSTVÍ VE ŠKOLE	18
DALŠÍ SPOLUPRACUJÍCÍ ORGANIZACE	19
SPOLUPRÁCE S ÚŘADEM PRÁCE ČR	21
SPOLUPRÁCE S PEDAGOGICKO-PSYCHOLOGICKOU PORADNOU, OSTRAVA-ZÁBŘEH, P. O.	22
5. KONKRÉTNÍ AKTIVITY PRO PREVENCI A INTERVENCI VE ŠKOLÁCH ZAPOJENÝCH DO PROJEKTU	23
AKTIVITY ŠKOLNÍHO PORADENSKÉHO PRACOVIŠTĚ	23
AKTIVITY TERÉNNÍCH PRACOVNÍKŮ	24
AKTIVITY ŠKOLY A SPOLUPRACUJÍCÍCH ORGANIZACÍ, ZAMĚŘENÝCH NA SOCIÁLNÍ PODPORU A POMOC	24

6. ÚSPĚŠNOST PROJEKTU PREVENCE PŘEDČASNÝCH ODCHODŮ ZE VZDĚLÁVÁNÍ VE MĚSTĚ OSTRAVA	28
ZJIŠTĚNÍ PROJEKTU	29
SHRNUTÍ A NÁVRH SYSTÉMOVÝCH OPATŘENÍ	31
7. MOZAIKA UKÁZEK AKTIVIT ZÁKLADNÍCH ŠKOL ZAPOJENÝCH V PROJEKTU	32
ZÁKLADNÍ ŠKOLA MUDR. EMÍLIE LUKÁŠOVÉ A KLEGOVA, OSTRAVA-HRABŮVKA, P. O. Příklady dobré praxe	32 33
ZÁKLADNÍ ŠKOLA OSTRAVA-VÍTKOVICE, ŠALOUNOVA 56, P. O. Příklady dobré praxe	35 36
ZÁKLADNÍ ŠKOLA OSTRAVA, NÁDRAŽNÍ 117, P. O. Příklady dobré praxe	37 39
ZÁKLADNÍ ŠKOLA OSTRAVA-ZÁBŘEH, CHRJUKINOVA 12, P. O. Příklady dobré praxe	40 41
ZÁKLADNÍ ŠKOLA OSTRAVA - MARIÁNSKÉ HORY, GEN. JANKA 1208, P. O. Příklady dobré praxe	42 43
ZÁVĚR	45
PŘÍLOHY	47
PŘÍLOHA Č. I SEZNAM REGIONÁLNÍCH ORGANIZACÍ, KTERÉ SPOLUPRACUJÍ NEBO KOMUNIKUJÍ SE ŠKOLAMI ZAPOJENÝMI V PROJEKTU PREVENCE PŘEDČASNÝCH ODCHODŮ ZE VZDĚLÁVÁNÍ VE MĚSTĚ OSTRAVA	47
PŘÍLOHA Č. II SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	49
PŘÍLOHA Č. III ID KARTA A PLÁN INDIVIDUÁLNÍ PODPORY ŽÁKA	51
PŘÍLOHA Č. IV MONITOROVACÍ TABULKA ŽÁKA	53
PŘÍLOHA Č. V SLOŽENÍ MULTIDISCIPLINÁRNÍHO TÝMU	54
PŘÍLOHA Č. VI PŘEHLEDNÁ ANALYTIKA PROJEKTU	55
PŘÍLOHA Č. VII MOTIVAČNÍ PROGRAM PRO DĚTI - DOPLŇKOVÝ MATERIÁL K PROJEKTU	56

Problematika předčasných odchodů ze vzdělávání a prevence školních neúspěchů žáků z různých lokalit města Ostravy jsou řešeny již dlouhodobě, a to mnoha projekty na různých úrovních zadání. Projekt *Prevence předčasných odchodů ze vzdělávání ve městě Ostrava* navazuje na zkušenosti z předchozích projektů a dává si za cíl zefektivnit prevenci a intervenci na školách.

V oblasti prevence a intervence metodika předkládá praktické aktivity jednotlivých aktérů týmu – institucí a organizací na území včetně možností aktivit škol. Spojovacím článkem v terénu mezi školou a rodinou jsou terénní pracovníci, kteří získané informace z praxe přenášejí do multidisciplinárního týmu. Informace a nabídky spolupráce institucí koordinuje vedoucí multidisciplinárního týmu na setkáních členů týmu. Výhodou takového týmu je propojení odborníků z institucí a zamezení duplicity vykonávaných intervencí.

Metodika nabízí školám a sociální sféře metody a formy prevence a intervence, dává nahlédnout do obsahu aktivit a programových nabídek institucí a neziskových organizací, obsahuje jmenný seznam aktivizačních sociálních služeb ve spádových oblastech škol.

Projekt v praxi ukázal, že problematika předčasných odchodů žáků ze vzdělávání není jen o nabídce a koordinaci aktérů, ale je také o systémových změnách v poskytování sociálních služeb rodinám a žákům. Aby byla myšlenka maximální podpory žáků úspěšně a efektivně realizována, je podstatné aktivně a motivačně zapojit rodinu a zákonné zástupce do celého snažení o změnu přístupu žáků k hodnotě vzdělání.

Využití sestaveného multidisciplinárního týmu podle potřeb daného území a nastavení mezioborové spolupráce budou efektivní, pokud týmy budou pracovat soustavně a koordinovaně prostřednictvím trvale stanovených koordinátorů např. na úrovni obcí nebo kraje, kteří posílí a sestaví funkční přenos informací, nastaví spolupráci, mohou realizovat pravidelný mentoring a reflektovat situaci v území. Škola a školní poradenské pracoviště získá ve vedoucí multidisciplinárního týmu blízký článek systémové spolupráce pro řešení složitých situací v individuálním vzdělávání, a to nejen žáků ze sociálně, ekonomicky či kulturně odlišného prostředí.

Projekt *Prevence předčasných odchodů ze vzdělávání ve městě Ostrava* pilotně připravil možnosti nastavení funkce multidisciplinární spolupráce.

Dana Zemánková, metodik projektu

1. PROJEKT PREVENCE PŘEDČASNÝCH ODCHODŮ ZE VZDĚLÁVÁNÍ VE MĚSTĚ OSTRAVA

Projekt si dal za cíl zvýšit školní úspěšnost žáků základních škol, kteří jsou ohroženi školním neúspěchem, a snížit rizika jejich předčasného odchodu ze vzdělávání prostřednictvím multidiscipinárního přístupu. Cílovou skupinou byli žáci a jejich rodiče (zákonní zástupci) v nepříznivé sociální situaci.

Projekt cílil na motivaci ke školní úspěšnosti a zapojil 115 žáků z 5 základních škol města Ostravy.

Nástroje projektu představovala přímá práce s ohroženými žáky a jejich zákonnými zástupci. Za tímto účelem byla zřízena pozice terénního pracovníka, který poskytoval různé druhy podpor žákům a jejich rodinám. Jeho role byla pro projekt stěžejní. Práce terénního pracovníka byla vykazována v monitorovacích tabulkách. Pro každého žáka byl zpracován plán podpory, který se průběžně vyhodnocoval.

Jako nástroje podpory pozitivního vztahu žáků a zákonných zástupců ke škole byly organizovány tvořivé dílny, a to dvakrát v každém pololetí školního roku. Dále byly realizovány zážitkové besedy s výraznými osobnostmi, a to čtyři besedy na každé zapojené škole za období projektu. Při přímé práci terénního pracovníka se kladl důraz také na osvětu zákonných zástupců s cílem posílit jejich rodičovské kompetence.

Výstupem projektu bylo 115 podpořených žáků na 5 školách zapojených do projektu, realizovalo se celkem 40 tvůrčích dílen (8 dílen na každé zapojené škole) a 20 zážitkových besed (4 besedy na každé zapojené škole).

Cílem aktivit a setkávání multidiscipinárního týmu bylo zpracování metodiky k prevenci a řešení předčasných odchodů ze vzdělávání a poskytnutí přehledu nástrojů, kterými se realizovala prevence a intervence školní neúspěšnosti.

Cíl a nástroje projektu

Hlavním cílem projektu *Prevence předčasných odchodů ze vzdělávání ve městě Ostrava*, realizovaném v období 1. 9. 2023 – 30. 6. 2025, bylo podpořit a zvýšit školní úspěšnost žáků základních škol zejména v městských obvodech statutárního města Ostravy, které se potýkají se zvýšeným zastoupením rodin v nepříznivé sociální situaci. Pro tento cíl byl jako nástroj zvolen multidiscipinární tým, složený ze zástupců škol, spolupracujících institucí a neziskových organizací věnujících se výchově, vzdělávání a sociální pomoci a z pracovníků odborů kultury a školství, sociálních věcí a zdravotnictví MMO.

Aktivity a doprovodné akce projektu byly směřovány především na žáky, kteří pocházejí ze socioekonomicky znevýhodněného prostředí a kulturně odlišného prostředí, a to v 5 vybraných základních školách v lokalitách města Ostravy. Cílovou skupinu tvoří žáci a jejich zákonní zástupci (dále pro projektové účely uváděni také jako rodiče), zejména ti v nepříznivé sociální situaci.

Dílčími cíli projektu byla podpora aktivizace žáků a rodin a koordinace multioborové spolupráce institucí pracujících s ohroženými nebo znevýhodněnými žáky. Cílem bylo využít již nastavený systém identifikace ohrožených žáků podle doc. PhDr. Zbyňka Němce, Ph.D., na vybrané cílové skupině projektu a poskytnout jim další lokální specializovanou pomoc.

Nově vytvořená podpůrná pozice terénního pracovníka pro základní školu zapojenou v projektu měla za cíl najít nástroje na posílení rodičovských kompetencí, posílení motivace žáků ke vzdělání a jejich školní úspěšnosti.

K nastavení účinného systému podpory vybraných žáků a jejich rodin, směřujícímu ke spolupráci se školou a vybranými organizacemi v regionu, byly využity odborné instituce, které nabízejí aktivity pro profesní růst žáků, a neziskové organizace podle místní působnosti na území zřízené školy.

Projekt *Prevence předčasných odchodů ze vzdělávání ve městě Ostrava* byl realizován projektovým oddělením odboru kultury a školství MMO, zadavatelem projektu bylo MPSV. Obsahové zaměření projektu řeší problematiku dětí a rodin ze socioekonomicky méně příznivého prostředí z pohledu možností školy a s ní spolupracujících institucí ve vztahu k rodině. Projekt nepostihuje sociální stránku ekonomicky znevýhodněných rodin, např. z pohledu mapování dostupnosti bydlení či sociální práce s komunitou v lokalitě.

Projektem spolupracujeme na evaluaci Výzvy č. 03_22_029 s názvem *Prevence předčasných odchodů ze vzdělávání*, realizované z operačního programu Zaměstnanost plus, vyhlášené Ministerstvem práce a sociálních věcí ČR a zaměřené na prevenci předčasných odchodů ze vzdělávání. Náš projekt *Prevence předčasných odchodů ze vzdělávání ve městě Ostrava* doplňuje projekty zaměřující se na kraje se zvýšeným počtem předčasných odchodů žáků ze vzdělávání. Výstupy našeho projektu upozorňují na potřebu systémových změn v podpoře rodin s dětmi ohroženými neúspěchem.

Úloha a pozice terénního pracovníka

Přímá práce s žáky a jejich zákonnými zástupci ve spolupráci s pracovníky škol byla hlavní činností terénního pracovníka. Jeho intenzivní denní kontakt s žáky a zákonnými zástupci probíhal formou intervence ve výuce, komunikace s ŠPP, asistence v rodinném prostředí včetně dopomoci při aktivizaci rodičovských kompetencí. Zákonní zástupci se seznámili s pojmy jako např. režim dne, stravování, podpora při léčbě pedikulózy a jiných onemocnění, s nimiž se pak učili dále pracovat. Tyto činnosti mj. také vedly k prevenci záškoláctví. Prostřednictvím tematických tvůrčích dílen či zážitkových besed docházelo ke zvyšování motivace ke vzdělávání a aktivizaci jak žáků, tak zákonných zástupců.

Mezi činnostmi TP dle projektové žádosti patřilo následující: Aktivně řeší problematiku předčasných odchodů žáků s pedagogy, vedením školy, členy multidisciplinárního týmu a dalšími externími odborníky (řešení krizových situací, vzájemná podpora, výměna zkušeností). Reflektuje vzniklé rodinné problémy a podává zpětnou vazbu multidisciplinárnímu týmu. Získané informace z praxe přenáší do multidisciplinárního týmu. Je odpovědný garantu terénních pracovníků. Pravidelně s ním komunikuje s cílem sdílet zkušenosti, řešit aktuální problémy a zajistit přenos informací. Účastní se společných setkání terénních pracovníků za účelem sdílení informací, zkušeností a řešení vyvstalých problémů s odbornými konzultanty.

Motivace formou zážitkových besed a tvůrčích dílen

Neformální zážitkové aktivity se ukázaly jako nejúčinnější nástroj pro formování vztahu žáků i jejich zákonných zástupců k zájmu o praktické činnosti a směřování k určité profesi. Bylo náročné získat pro projekt tzv. ambasadory – mladé lidi, kteří svým složitějším životním příběhem motivovali děti k dokončení základní školy a stanovení vlastních životních a profesních cílů. Sami pocházeli z různých

prostředí (vyloučená lokalita, ekonomická nedostatečnost rodiny, neúplná rodina, dětský domov) a díky vnitřní motivaci, píli a tvrdé práci se vypracovali a jsou ve své profesi úspěšní.

Tvůrčí dílny realizovala škola ve spolupráci s TP a jejich cílem bylo hravou a příjemnou formou aktivizovat nejen děti, ale také jejich rodiče (zákonné zástupce).

Poskytování další odborné pomoci rodičům a žákům síťováním

Terénní aktivity realizované v projektu vedly ke zpracování výčtu dostupných spolupracujících organizací věnujících se výchově, vzdělávání, odborné nebo sociální pomoci. Takto vytvořená síť regionálních institucí pro konkrétní sociální či profesní pomoc žákům a zákonným zástupcům může být nápomocna v prevenci předčasných odchodů ze vzdělávání, viz Příloha č. I této metodiky.

2. UVEDENÍ DO PROBLEMATIKY ŠKOLNÍ NEÚSPĚŠNOSTI

Každá škola si vytváří svou strategii prevence školní neúspěšnosti a zpracovává plán nástrojů a aktivit. Škola realizuje aktivity prevence v přímé práci se všemi žáky, avšak zaměřuje se na ty žáky, kteří jsou ve škole méně úspěšní, nemají vyvážené rodinné podmínky a zázemí pro přípravu na vzdělávání nebo jejichž rodina je nepodporuje a nemotivuje ke školnímu úspěchu a dalšímu vzdělávání. Prevence a intervence se podle míry potřeby soustředí na pomoc individuální nebo institucionální (rodina, škola, vztahy). Podle těchto faktorů zde uvádíme nástroje, prostředky a aktivity, které jsme v projektu realizovali a využili pro podporu vybraných žáků.

Školní neúspěšnost

Ostravsko se potýká s problematikou předčasných odchodů žáků ze vzdělávání či vyšší mírou školní neúspěšnosti žáků. Při výběru škol, jakožto vhodných partnerů projektu, jsme vycházeli ze statistik předčasných odchodů ze vzdělávání uvedených ve výročních zprávách škol.

Před realizací projektu byly zpracovány informace z výsledků vzdělávání z celkem 36 základních škol Ostravy za školní rok 2021/2022. Školy uváděly počet žáků předčasně odcházejících ze vzdělávání a počet žáků nepokračujících po ukončení ZŠ ve studiu (jsou evidováni na ÚP, ev. nastoupili do zaměstnání). Zpracovaný přehled sloužil jako výstup pro zapojení škol do projektu a také pro zpracování projektu.

Důvody předčasně odcházejících žáků jsou především neomluvené absence, špatný prospěch, neúspěch u opravných zkoušek, opakování ročníku, rizikové chování, vztahové poruchy v kolektivu, osobnostní deficity a závislosti. Zároveň tito žáci mohou vyrůstat v nedostatečně podnětném rodinném prostředí, které může být zapříčiněno nízkým vzděláním a ambicemi zákonných zástupců, jejich nezájmem, absencí výchovy, neznalostí rodičovských kompetencí, nízkým socioekonomickým statutem rodiny. Podstatnou příčinou neúspěšnosti žáků ve vzdělávání je téměř nulový vztah většiny rodičů k hodnotě vzdělání a jejího poslání v životě mladého člověka.

Podmiňující faktory ovlivňující zvýšenou míru neúspěšnosti žáků ve školách zapojených v projektu:

- **umístění školy v místě sociálně vyloučené lokality** nebo v její blízkosti (školy v městských obvodech Vítkovice, Mariánské Hory a Hulváky, Moravská Ostrava a Přívoz a Ostrava-Jih);
- **složení obyvatel** v daném městském obvodu, vliv historicky průmyslových lokalit a nízká možnost uplatnění na pracovním trhu v regionu;
- **podíl žáků žijících v blízkých ubytovnách** – rodiny s nevhodným rodinným zázemím nebo ztíženou bytovou situací;
- školy určené ke **vzdělávání dětí cizinců**, vzdělávání dětí s odlišným kulturním a jazykovým vybavením;
- **podíl žáků ohrožených školním neúspěchem k celkové kapacitě školy**: kapacita škol se pohybuje od 360 do 800 žáků a z celkového počtu je identifikováno 60–75 % žáků se sociálním nebo jiným znevýhodněním či ohrožením, současně školy vykazují vyšší počet žáků neprospívajících – až 8 %;

- podíl žáků romského původu;
- podíl žáků se speciálními vzdělávacími potřebami;
- podíl žáků ve zřízených přípravných třídách při základních školách, mj. pro žáky s odkladem povinné školní docházky.

Prevence, intervence a kompenzace školního neúspěchu ohrožených žáků

Podstatná je prevence a intervence poskytovaná školou a pedagogicko-psychologické služby školy ve prospěch žáka a rodiny, které poskytují odborníci ŠPP. Každá škola má zpracovaný **preventivní program školy včetně strategie předcházení školní neúspěšnosti, šikaně a dalším projevům rizikového chování** (dáno § 7 odst. 3 vyhlášky č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů).

Systém konkrétní pomoci a zodpovědnosti při pomoci žákovi ohroženému školním neúspěchem si tvoří každá škola podle personálních možností ŠPP – využívá školního psychologa, speciálního pedagoga, sociálního pedagoga, metodika prevence nebo výchovného poradce. V jejich kompetenci je mj. organizace výchovných komisí, řešení neprospěchu, nekázně, záškoláctví, rizikového chování, pravidelné konzultace žáka se školním psychologem, organizování tzv. kruhů kolem dítěte a spolupráce se sítí mimoškolních institucí, včetně neziskových organizací nabízejících pomoc žákům ohroženým školním neúspěchem nebo pomoc rodině s dětmi. Mnohé aktivity pro žáka ohroženého školním neúspěchem uskutečňují ve škole další podpůrné personální pozice, jako jsou školní asistenti, koordinátoři inkluze nebo právě terénní pracovníci, které školy získávají např. formou nesystémového financování prostřednictvím projektů.

Všechny aktivity konané v zájmu ohroženého dítěte probíhají se souhlasem zákonných zástupců. V případě nezájmu zákonných zástupců nebo jejich nespolečné spolupráce nemá škola nástroje, jak je přimět, aby s odbornou mimoškolní institucí spolupracovali ve prospěch svého dítěte. V takovém případě se škola obrací s žádostí o spolupráci na OSPOD – orgán sociálně-právní ochrany dětí dle místa bydliště. V případě vysoké neomluvené absence škola podává podnět na OSPOD. V případech problémového a rizikového chování žáků, jako jsou opakující se agrese, vulgarity, ohrožování či opakované fyzické a vulgární napadání spolužáků, učitelů apod., škola dle školského zákona a školního řádu dále informuje Policii ČR, eventuálně státní zastupitelství.

Nástroje projektu pro práci se žáky ohroženými neúspěchem a předčasným odchodem ze vzdělávání

Předcházení vzniku příčin, které by vedly ke školnímu neúspěchu žáka, věnují školy velkou pozornost. Vzhledem k neutěšené objektivní skutečnosti, tj. pozice školy v lokalitě, využívají školy mnohé **nástroje prevence jako preventivní aktivity, výukové metody a formy vhodné pro práci s ohroženými žáky**, stejně tak nástroje pro posílení rodičovských kompetencí.

Mnohé projektové aktivity se prolínají s výukovými, jsou vzájemně propojené a jsou součástí pedagogicko-výchovné práce v procesu vzdělávání a působení na žáka. Nižší uváděné projektové preventivní aktivity (nástroje), a to individuální a selektivní, jsou více sociálně zaměřené.

První skupinu tvoří **individuální nástroje** posilující osobnostní rozvoj žáka formou rozvíjení sebehodnocení a zodpovědnosti:

- rozhovory se žákem na potřebné téma se závěrem pro sebehodnocení osobnosti, vedení žáka k zodpovědnosti za důsledky svého chování a jednání;
- pravidelný, dlouhodobý osobní kontakt žáka s daným pracovníkem ŠPP (školní psycholog, speciální pedagog);
- sestavení individuálního výchovného programu (IVÝP) žáka (smlouva mezi žákem, rodičem a školou o způsobu nápravy rizikového chování včetně kontroly a modifikace metod), nastavení pravidel, kontrola, vyhodnocení;
- doučování žáka ve škole, mimo školu, v neziskových organizacích;
- individuální intervence odborníka ve výuce;
- individuální soustavná práce terénního pracovníka s žákem (naučit žáka se omlouvat, pravidelně chodit do školy, vypracovávat domácí úkoly, naučit se připravit pomůcky a školní potřeby na výuku, dopomoc TP v rodině při potřebě nastavit dítěti podmínky – pracovní místo v domácnosti, příkladné nastavení denního režimu);
- doprovody do školy (nejdříve nácvik s TP a členem rodiny, pak samostatná docházka žáka a pouze kontrola rodiče).

Druhou skupinu tvoří **skupinové nástroje** realizované pro žáky různého věku – cílí na podporu zájmu o vzdělávání, motivaci a sdílení zážitků, které pak stupňují zájem o téma nebo nácvik dovedností. Patří mezi ně:

- doučování s motivací;
- tematické besedy;
- zážitkové mimoškolní aktivity;
- prázdninové tábory s doučováním;
- exkurze s vybranou skupinou žáků;
- workshopy;
- zážitkové besedy s mladými ambasadory z lokality, v níž žáci žijí.

Třetí skupinou jsou **aktivity plošného charakteru zaměřené nejen na ohrožené děti** (žáci s bagatelní podporou v projektu). Organizovány jsou školou ve spolupráci s odborníky z ŠPP. Podporují jimi zdravé a optimální klima ve třídě, vztahy ve škole, učí a rozvíjejí respekt k druhým, empatii a umění naslouchat, posilují zájem žáků o školu přitažlivou výukou.

Školy se tak přizpůsobují dané situaci a hledají alternativy pro neúspěšné žáky v kariérovém poradenství, účastní se rozmanitých projektů různých úrovní a zaměření, nabízejí volnočasové aktivity, projektové dny apod.

Čtvrtou skupinou jsou aktivity na podporu rodiny:

- školní projekty pro zapojení zákonných zástupců i dětí, např. Den rodiny;
- konzultační hodiny pro rodiče;
- spolupráce pracovníků ŠPP s rodinou, kteří ověřují podmínky a možnosti pro vzdělávání, předávají zpětnou vazbu pracovníkům školy, nabízejí pomoc v sociální oblasti a poskytují kontakty na další instituce podle potřeby rodiny;
- návštěva TP v rodině – provádí osvětu u rodičů: jak připravit dítě do školy, jak omlouvat dítě z výuky, jak kontrolovat úkoly a přípravu, jak nastavit denní režim žáka, jak ho vést k osobní odpovědnosti a povinnosti k domácím úkolům, k plnění školních úkolů;
- nabídka projektových aktivit školy pro rodiny přímo v místě bydliště, aby rodina navázala kontakt se školou a nebála se spolupracovat.

Školy zapojené do projektu znají sociální, kulturní a životní podmínky rodin žijících v okolí školy, a proto současně s prevencí využívají při práci se žáky ohroženými neúspěchem další sekundární aktivity a intervence .

Mezi další podpůrné nástroje řadíme:

- individuální a selektivní nástroje v kompetenci vyučujících s cílem posílit motivaci, formovat pozitivní vztah a postavení žáka v třídním kolektivu (přiměřené úkolování, individuální dopomoc při výuce, konzultace s rodiči apod.);
- škola poskytuje systém nabídky spolupráce s rodiči, předává rodině kontakty na spolupracující instituce mimo školu z blízkého okolí bydliště, které doplňují poskytnutou prevenci nebo intervenci u ohrožených žáků a rodin;
- školy dle svých individuálních potřeb mají zřízeny podpůrné odborné pozice v rámci ŠPP, které jsou např. financovány z prostředků města a městských obvodů, jakožto zřizovatelů škol, nebo z projektů a programů EU.

Pro žáky ohrožené předčasným odchodem ze vzdělávání hraje klíčovou roli sociální pedagog, v projektu je to nenahraditelná pozice terénního pracovníka. Sociální pedagog, příp. terénní pracovník je spojovacím prvkem mezi rodinou a školou, pomáhá odstraňovat sociální a ekonomické bariéry, jeho úkolem je dle strategického dokumentu Strategie vzdělávání v ČR do roku 2030+ snížit nerovnosti v přístupu ke kvalitnímu vzdělávání a umožnit maximální rozvoj potenciálu dětí, žáků a studentů. Jeho pozice je momentálně ve fázi přípravy institucionalizace zákonem o pedagogických pracovnících. Nyní probíhá jednání v Poslanecké sněmovně o novele zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), jejíž součástí je i návrh na zakotvení sociálního pedagoga do školského zákona.

3. PROSTŘEDKY PREVENCE A INTERVENCE

Mezi prostředky prevence a intervence, které byly využity v rámci projektu *Prevence předčasných odchodů ze vzdělávání ve městě Ostrava*, patří: školní poradenské pracoviště, terénní pracovník, garant terénních pracovníků, identifikační karta žáka a individuální plán podpory žáka, individuální výchovný program, monitorovací tabulka žáka, zážitkové besedy, tvůrčí dílny a multidisciplinární tým. Jednotlivým prostředkům se budeme věnovat v následujících podkapitolách.

Školní poradenské pracoviště

Školní poradenské pracoviště má zásadní úkol v preventivní péči o žáky, a to identifikovat žáka, který je ohrožen neúspěchem, a najít příčinu jeho obtíží. S vytipovanými žáky odborně a s důvěrou hovoří školní psycholog, informace o obtížích žáka mohou při své práci s žáky získat také školní metodik prevence, výchovný poradce, sociální pedagog či školní speciální pedagog. Nezastupitelnou počáteční roli při práci s neprospívajícím žákem má třídní učitel, který spolupracuje s ŠPP. Ten pomocí např. třídnických hodin nebo realizovaných adaptačních pobytů vytváří podmínky pro pozitivní klima třídy a navazování kamarádských vztahů mezi žáky ve třídě. Neformální aktivity také vytvářejí prostředí pro důvěrná sdělení žáka učiteli a pomáhají mu najít cestu z neúspěchu.

Vytipovaným žákům poskytují odborníci pracoviště odpovídající opatření – individuální rozhovory, konzultace se zákonnými zástupci, návštěvy v rodině. Pro žáka zajistí např. doučování, doprovod do školy, řeší absenci, problémy v chování, případně doporučí návaznou odbornou instituci nebo neziskovou organizaci.

Pracovníci ŠPP pravidelně navštěvují třídy a realizují preventivní programy na žádaná témata nebo rizikové jevy.

V projektu *Prevence předčasných odchodů ze vzdělávání ve městě Ostrava* se stal terénní pracovník prostředníkem mezi školou a rodinou a neocenitelnou pomocí pro ŠPP. V jeho kompetenci byla právě prevence a intervence u žáků identifikovaných jako ohrožených školním neúspěchem. Díky pozici TP mohla ŠPP efektivně a rychle řešit vzniklý problém, např. absenci, agresi apod.

Ve škole byla pozice terénního pracovníka obdobná pozici sociálního pedagoga. TP dále spolupracoval s učiteli a dalšími pracovníky školy a předával zákonným zástupcům informace týkající se žáka (nutnost doučovat žáka aj.), čímž propojoval rodinu a školu. Prvotním a zásadním úkolem pracovníka v terénu bylo diagnostikovat žáka, který je ohrožen školním neúspěchem, a pracovat s ním.

Terénní pracovník

Terénní pracovník při svém pracovním úvazku 1,0 měl nejdůležitější úlohu v projektu v oblasti prevence a intervence. Působil jako spojovací článek mezi žákem, třídním učitelem a ŠPP na jedné straně a rodinou žáka na straně druhé. Jeho úkoly měly přesah do mnoha oblastí – od spolupráce při identifikaci žáků ohrožených školním neúspěchem, přes pomoc rodičům při nácviku zvyšování jejich rodičovských kompetencí, až k prevenci a intervenci v oblasti záškoláctví, asistenci v domácím prostředí a nastavování spolupráce s ostatními spolupracujícími institucemi nebo neziskovými organizacemi.

TP zajišťoval komplexní a intenzivní podporu dětem s cílem rozvíjet jejich samostatnost a zodpovědnost za svá rozhodnutí (příprava pomůcek, kontrola denní docházky do školy, kontrola a vedení domácích úkolů, budování návyků k učení, doučování).

Pravidelně kontaktoval rodiče s cílem zapojit je do školních povinností dětí a metodicky je vedl k osvojování jejich rodičovských kompetencí. Téměř denně navštěvoval rodiny, požadoval, aby rodiče písemně omluvili nepřítomnost dětí ve škole, učil děti chystat se do školy, mít svoje místo na učebnice apod. Tato úloha TP byla nejméně úspěšná, a to z důvodu nízké potřeby rodičů zapojovat se do školních záležitostí svých dětí a z důvodu nízkého povědomí o rodičovské úloze a výchově k uplatnění dětí po ukončení školní docházky.

Pozice TP navazovala na práci sociálního pedagoga a dále s ním ve škole spolupracovala – byla spojovacím článkem mezi školou a rodinou a dalšími institucemi. V aktivitách sociálního zaměření se prokázalo, jak nezastupitelná a potřebná pro školu je taková podpůrná personální funkce.

TP se stal členem týmu odborníků školy při řešení školní neúspěšnosti žáka, nespolupráce rodiny v případě organizování tzv. kruhů kolem dítěte či jiných podobných odborných nástrojů školy pro nastavení pravidel školní docházky nebo pravidel spolupráce s rodinou (monitoring režimu dne žáka ve škole apod.).

Pedagogové školy a pracovníci ŠPP se naučili směřovat své potřeby a požadavky na žáky a rodinu k TP v případě, že zákonní zástupci žáka se školou nespolupracovali. U žáků a ZZ si pracovníci v terénu získali důvěru, protože jim pomáhali zvládat situace, které neuměli sami úspěšně řešit. Terénní pracovník se pro rodinu stal pomocníkem, ukazoval žákovi cestu z problému se školou nebo ukazoval rodičům, jak např. omlouvat děti, chystat pomůcky, kontrolovat úkoly a školní potřeby apod. Rodiče získali jistotu, jak postupovat ve výchově, a mnozí změnili svůj negativní postoj k požadavkům školy. TP také naučil rodiny komunikovat se školou – ukázal jim, co škola vyžaduje a proč.

Garant terénních pracovníků

Pro funkci TP je podstatná odbornost pro práci se žákem a rodinou, soustavné metodické vedení a sdílení zkušeností v práci se žákem ohroženým neúspěchem a rodinou z nízkého socioekonomického zázemí s ostatními pozicemi v projektu. **Společná setkávání terénních pracovníků s garantem terénních pracovníků a metodikem projektu** byla nedílnou součástí odborného a profesního růstu TP. Setkání měla pozitivní dopad rovněž na posílení kompetencí pracovníka a na potvrzení si zaměření činností v terénu i ve škole.

Na společných schůzkách byly představovány novinky v oblasti zájmu, prezentovaly se služby potřebné pro rodiny v daném území, např. pomoc rodinám se závislostmi. TP byli pravidelně zváni na další metodická setkání pro školy, která organizoval garant TP v rámci svých aktivit jako koordinátor inkluze na úrovni města, např. na pravidelná setkávání sociálních pedagogů, asistentů pedagoga základních škol v Ostravě. Získávali tak přehled o novinkách v oboru či legislativě, novou inspiraci v práci, sdíleli kazuistiky a čerpali nápady a osvědčené postupy při práci s žáky.

Garant TP organizoval a zajišťoval supervizní setkání všech TP z projektu, spolupracoval a konzultoval se supervizorem tématy, která se v rámci nich budou otevírat, a zajišťoval zpětnou vazbu k supervizím ze strany terénních pracovníků.

Úspěšná setkávání zástupců škol ukazují na to, že sdílení a diskuse nad reálnými problémy jsou cestou k nápravě.

Další činnosti garanta TP, které vykonával, směřovaly k zajištění odborné spolupráce mezi žadatelem a partnery projektu. Komunikoval s partnery projektu včetně odloučených pracovišť. Zajišťoval komunikaci s TP a jejich vzájemné propojení, ve spolupráci s vedením školy dohlížel nad jejich činností, konzultoval s nimi potřebná témata a poskytoval odborné poradenství. Interně evaluoval odbornou stránku realizovaných aktivit TP, konzultoval praktické podněty s aktéry inkluze. Garant terénních pracovníků se zapojoval do činnosti multidisciplinárního týmu a podílel se na tvorbě metodiky k prevenci a řešení předčasných odchodů ze vzdělávání. Za účelem podpory znalostí TP spolu s projektovým manažerem organizoval a koordinoval skupinová či individuální sezení s odbornými konzultanty dle potřeb TP. Ve spolupráci s manažerem projektu a jednotlivými TP připravoval besedy s odborníkem z praxe na jednotlivých zapojených školách. Spolu s koordinátorem partnera odpovídal za úspěšnou realizaci aktivity směřující k navázání rodiny na odbornou pomoc. Dle potřeby se účastnil jednání realizačního týmu projektu a zajišťoval přenos informací mezi realizačním týmem a partnery po odborné stránce projektu.

Identifikační karta žáka a individuální plán podpory

Příčiny školní neúspěšnosti žáků ze škol zapojených v projektu se nevymykají poznatkům všeobecně identifikovaných v jiných lokalitách České republiky.

Pro to, aby byli žáci zařazeni do projektu jako ohrožení školním neúspěchem a následně projektem podpořeni, jsme využili republikový model metodiky zpracovaný doc. PhDr. Zbyňkem Němcem, Ph.D., v publikaci *Identifikace dětí a žáků se sociálním znevýhodněním v mateřské, základní škole a střední škole*. Autor představil postup při identifikaci žáků se sociálním znevýhodněním a model hodnocení žáka v jednotlivých oblastech (školní prospěch, vzdělávací obtíže, motivace k učení, rodinné zázemí, osobnostní vlastnosti, problém v chování, ekonomické podmínky rodiny). Zpracování v modelu **identifikační karta žáka** (ID karta žáka, viz Příloha č. III) nám vyhovovalo jednak proto, že školy znají proces vykazování žáků dle uvedeného postupu, a jednak proto, že dává všem školám jednotný postup procesu identifikace a hodnocení míry sociálního ohrožení. Podle vyhodnocení míry ohrožení všemi sedmi ukazateli jsme v ID kartě žáka stanovili priority pro žákův **individuální plán podpory** na celou dobu projektu.

Na základě vyhodnocení ukazatelů si TP v ID kartě zvolil priority svého působení na žáka a rodinu. Stanovil si individuální plán podpory, který po roce projektu vyhodnotil, a nastavil plán na další rok. Dle pokynu garanta terénních pracovníků si také TP nastavil cíle s žákem pro první rok jeho účasti v projektu (jaké oblasti se chce nejvíce věnovat, popř. v čem chce žáka nejvíce podpořit), dále si do ID karty zapsal, zda byly cíle splněny / splněny částečně apod. V druhém roce projektu si cíle a jejich plnění v ID kartě opět stanovil a vyhodnotil. Při nespolečné spolupráci s rodinou byl podpořený žák vyměněn. V případě odchodu žáka ze školy (stěhování rodiny z důvodu finančních obtíží, přechod žáka na jinou školu) byl taktéž žák nahrazen.

Monitorovací tabulka žáka

Aktivity individuálního plánu podpory pro zavedené žáky, jako jsou prevence, intervence, doučování, nácvik rodičovských kompetencí, doprovody do školy a další aktivity pro jednotlivé žáky zapojené do projektu, byly vykazovány ve vytvořených **monitorovacích tabulkách** (viz Příloha č. IV). Terénní pracovníci zaznamenávali četnost a zaměření aktivit. Tabulky mají vypovídací schopnost určit, co žák ve svém plánu podpory nejvíce potřeboval. Na základě četnosti jsme mohli dovodit, zda prevence a intervence byly, nebo nebyly prospěšné.

Monitorovací tabulky rovněž ukázaly, které aktivity byly ponejvíce směřovány na rodinné prostředí a na formování tzv. **rodičovských kompetencí**. Rovněž plnily funkci při vykazování klíčových aktivit projektu a zaznamenávaly počty podpořených osob v projektu.

Zážitkové besedy

Terénní pracovník spolu s garantem terénních pracovníků zajišťovali účast žáků a rodičů na zážitkových besedách nazvaných *Jak si splnit svůj sen* s mottem závěrečné besedy *Bez práce nejsou koláče*, které se staly žádanou aktivitou na všech projektových školách. Zážitkové besedy byly intervenčním nástrojem v **motivování žáků prospěchově neúspěšných pro jejich další kariérové směřování**.

Aby byli žáci motivováni k dalšímu pokračování ve vzdělávání a neodcházeli ze školy před dokončením základního vzdělání, ukazovaly jim zážitkové besedy, jak žáci z neutěšeného rodinného prostředí nebo děti vyrůstající v dětských domovech mohou svou pílí a zodpovědností ke studiu dojít k úspěšné kariéře a stát se dokonce známou osobností. Garant terénních pracovníků vybral a oslovil několik osobností, které svým původem mohly být pro žáky zajímavé a atraktivní (moderátorka a modelka odlišného etnického původu, romský preventista vyrůstající v dětském domově, podnikatel a vlastník vlasového studia z rodiny více dětí a se specifickou poruchou učení apod.).

Důležitou součástí zážitkových besed byla **zpětná vazba** z programu. Na základě zpětné vazby garant TP oslovoval žádané ambasadory a modifikoval program besed. Zatímco pro žáky byly zážitkové besedy atraktivní (některé byly spojeny s vystoupením moderátora – DJ), rodiče zájem projevíli pouze ojediněle.

Tvůrčí dílny pro žáky a rodiče

Realizace projektových tvůrčích dílen (workshopů) byla propojena se školními aktivitami pro rodiče pořádanými školou během školního roku. Navazovaly na oslavy společenských, kulturních nebo jiných svátků. Cílem projektu bylo **zaktivizovat zejména rodiče** žáků ohrožených neúspěchem k účasti na společné aktivitě se svými dětmi a tím je přimět k zájmu o vzdělávání jejich dětí a motivovat je k navázání spolupráce se školou.

Ani tato aktivita se s velkým zájmem rodičů nesešla. Terénní pracovníci ani po osobním angažování se v rodině nedosáhli úspěchu – rodiče nepřišli nebo jen v malém počtu. Workshopy uvedeného druhu jako metoda aktivizace rodičů tedy nebyla až tak úspěšná.

Multidisciplinární tým a propojování spolupracujících organizací

Velmi efektivním nástrojem pro formování profesní orientace žáků neúspěšných i úspěšných ve vzdělávání se stala společná setkávání multidisciplinárního týmu, na kterých zástupci spolupracujících organizací pro profesní zaměření sdělovali představitelům škol nabídku svých programů nebo diskutovali o způsobu realizace. Školy tak byly bezprostředně informovány o obsahu nabízených vzdělávacích programů a besed, společně pak mohli řešit dostupnost konkrétních programů nebo jejich modifikaci pro žáky ohrožené školním neúspěchem a způsob realizace pro konkrétní školu.

Záměrem projektu bylo zapojit do nabídky a do realizace aktivit v projektu také instituce v regionu, které pomohou nastartovat zájem neúspěšných žáků, motivovat je k dokončení povinné školní docházky nebo pomohou směřovat profesní orientaci žáků, a to prospěšným způsobem – zesíťováním programových nabídek nebo nabídkou odborné pomoci.

Vedoucí multidisciplinárního týmu s úvazkem 0,2 na projekt byl odborník, jehož činnost spočívala dle projektového nastavení v řízení a motivaci členů multidisciplinárního týmu, aby se aktivně podíleli na tvorbě nástrojů a přístupů použitelných v praxi a v rámci navrhované metodiky. Vedoucí multidisciplinárního týmu ve spolupráci s projektovým manažerem organizoval a svolával jednotlivá jednání a tato jednání také vedl. Připravoval podklady na jednání, stanovoval cíle a přiděloval dílčí úkoly členům multidisciplinárního týmu, dohlížel nad jejich plněním. Do týmu přinášel odborné informace ze své praxe. Dle potřeby realizoval individuální jednání se zástupci multidisciplinárního týmu k řešení specifických témat/otázek. Vedl členy týmu ke shodě, evidoval úkoly vyplývající z jednání a kontroloval jejich plnění. Přijímal návrhy témat k projednání a rozhodoval o jejich projednání v rámci multidisciplinárního týmu. V případě potřeby na jednání multidisciplinárního týmu přizval odborníky z praxe (hosty). V úzké spolupráci s hlavním metodikem zodpovídal za obsah a podobu vytvářené metodiky. Pravidelně vyhodnocoval průběh dané klíčové aktivity, tj. činnost multidisciplinárního týmu.

Členy **multidisciplinárního týmu** v projektu *Prevence předčasných odchodů ze vzdělávání ve městě Ostrava* tvořili **zástupci do projektu zapojených ZŠ, zástupci PPP Ostrava, ÚP, OSPOD** a dále zástupci neziskových organizací poskytujících doučování žáků, jako je **Rodinné a komunitní centrum Chaloupka, z. s.**, nebo zástupci organizací nabízejících programy pro vzdělávání kariérních poradců škol, pomáhajících v profesní orientaci žáků nebo při nastartování podnikání, jako jsou **MS PAKT – Moravskoslezský pakt zaměstnanosti, z. s.**, a **MSIC – Moravskoslezské inovační centrum Ostrava, a. s.**

4. PROPOJOVÁNÍ INSTITUCIONÁLNÍCH AKTIVIT A AKTIVIT SPOLUPRACUJÍCÍCH ORGANIZACÍ

Pokud rodina z různých důvodů děti nemotivuje a nepodporuje u nich vztah ke vzdělávání, stává se nejúčinnějším nástrojem pomoci opět ŠPP. Odborníci týmu vedou žáka k sebepoznání, aby si vybral školu, která odpovídá jeho schopnostem a možnostem, vedou s rodiči konzultace a osvětu o důležitosti pokračování ve studiu, podávají informace o dalších institucích, na které se rodiče mohou obrátit. Odborníci ŠPP doporučují a pomáhají kontaktovat odborné a lékařské instituce regionu – lékaře dětské psychiatrie, PPP, klinickou logopedii, SPC podle druhu znevýhodnění nebo službu Multidisciplinární péče týmem duševního zdraví pro děti a adolescenty ve Fakultní nemocnici Ostrava. Tato služba poskytuje komplexní zdravotní služby v péči ambulantní a terénní pro klienty od 0 do 18 let, dále služby sociální, pedagogické a metodické a rovněž psychosociální služby pro rodiny. V současné době je tým velmi žádaný a vytížený, a to zejména žáky s rizikovým chováním nebo psychiatrickou poruchou.

V neposlední řadě předává škola kontakt na neziskovou organizaci v okruhu působnosti školy, podle zaměření její sociálně aktivizační činnosti, nebo ji sama kontaktuje. Tyto organizace pak spolupracují se školou, s rodinou nebo mezi sebou.

Součástí multioborového přístupu a poskytování pomoci rodinám s dětmi ohroženými školním neúspěchem a odchodem ze vzdělávání jsou veřejné instituce. Každá škola si vytváří svou síť kontaktů a komunikuje v podstatě se stálými institucemi, jako jsou PPP, SPC, ÚP, střední školy a další vzdělávací a školská zařízení.

Aktivity sociální pomoci a služeb

Jestliže škola použila všechny své nástroje a výchovná opatření, ale žák ani rodič nespolečně spolupracují a nedochází ke zlepšení prospěchu a chování, škola dává podnět na OSPOD nebo doporučí zákonným zástupcům spolupráci s OSPOD. Škola také motivuje zákonné zástupce ke spolupráci s některou ze sociálních služeb.

Aktuální informace a kontakty na sociální služby jsou uvedeny na portále socialnisluzby.ostrava.cz.

Sociální služby nabízejí podporu a pomoc, některé se zaměřují na aktivity pro děti ve volném čase a pomáhají nízkorozpočtovým rodinám zprostředkovat zájmovou činnost pro děti, jiné pomáhají rodinám v obtížné situaci s výchovou, vzděláváním a sociální stabilitou.

Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež (NZDM) jsou registrovaná sociální služba dle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů (dále jen zákon o sociálních službách) (§ 62):

- poskytují ambulantní, popř. terénní služby dětem ve věku od 6 do 26 let ohroženým společensky nežádoucími jevy;
- mají přínos pro:
 - prevenci kriminality;
 - prevenci sociálního selhávání ve společnosti;
 - naplnění času jinak neorganizované mládeže a dětí;
 - motivaci ke vzdělávání;
 - zahájení motivačního procesu a prvních kroků k zařazení mládeže na trh práce;
 - zajištění poradenství v oblasti práva a sociálních věcí.

Sociálně aktivizační služby pro rodiny a děti (SAS) jsou registrovaná sociální služba dle zákona o sociálních službách (§ 65):

- jsou stěžejní v oblasti podpory rodin s dětmi;
- terénní, příp. ambulantní služba;
- jsou komplexní, mají zásadní roli v prevenci a řešení ohrožení rodin s nezletilými dětmi;
- jedná se také o službu nácvikovou, která posiluje rodičovské kompetence a pracuje s potřebami ohrožených rodin s dětmi;
- jsou významným partnerem OSPOD;
- mají širokou síť partnerů, využívají multidisciplinární spolupráci.

Celá síť spolupracujících institucí, včetně neziskových organizací, nízkoprahových zařízení, středisek protidrogové prevence nebo sociálně aktivizační služby apod., je velmi rozsáhlá, s širokým záběrem spolupráce a pomoci.

Kariérové poradenství ve škole

Motivovat žáky v pokračování ve studiu, když jsou prospěchově slabí, opouštějí školu s nedokončeným základním vzděláním (7.-8. ročník) nebo rodiče nemají zájem o jejich další studium, je jedním z nejdůležitějších nástrojů intervence a kompenzace prevence předčasného odchodu ze školy i vzdělávání. Tito žáci mnohdy nemají oporu v rodičích, jsou v důsledku sociálního omezení nedostatečně informováni o možnostech výběru oboru nebo školy a sami si neumějí poradit nebo mají nereálný pohled na své možnosti.

Těžiště **kariérového poradenství** pro žáky (a nejen pro ně) zůstává ve škole. V rámci ŠPP je zřizována pozice kariérového poradce. Již od nástupu na 2. stupeň ZŠ se žáci prostřednictvím rozmanitých aktivit seznamují s možnostmi výběru vhodného oboru i v souvislosti s náročností vzdělání dle osobnostních dispozic.

Aktivity škol, které jsou přínosné pro profesní motivaci žáků, se mohou zaměřovat na individuální motivaci žáka nebo se může jednat o společné aktivity pro celou skupinu či třídu.

Individuální motivace žáka:

- konzultace o profesních oborech vhodných dle dovedností žáka, včetně osobnostních testů na zkoumání předpokladů a dovedností pro daný obor, konzultace se žákem, se ZZ;
- rozvoj žáka v různých dovednostech, např. jak napsat životopis, jak se prezentovat, jak komunikovat při pohovorech, jaké jsou postupy a podmínky evidence na ÚP;
- praktické vyzkoušení si práce ve vybraném oboru – akce: Řemeslo má zlaté dno, Kdo zná a umí, ten si píská, Abilympiáda pro děti a mládež s různým handicapem;
- naučit žáka orientovat se na trhu práce, pracovat s webovými aplikacemi (www.infoabsolvent.cz, www.atlasskolstvi.cz).

Společné aktivity pro skupiny nebo třídy:

- exkurze ve firmách, návštěvy středních škol v regionu;
- besedy o středních školách, besedy s odborníky z praxe, besedy v rámci nadace ČS Den pro školu;
- besedy zástupců ÚP ve školách – předávání informací o studijních a pracovních možnostech;
- workshopy – motivační programy zaměřené na podporu žáků a jejich motivace ke studiu, podnikání či dalšího studia, např. MS PAKT – Moravskoslezský pakt zaměstnanosti, z. s., MSIC – Moravskoslezské inovační centrum Ostrava, a. s.

Další spolupracující organizace

Nyní se budeme věnovat výčtu dalších vzdělávacích a motivačních programů profesního zaměření, které nabízejí další ostravské organizace.

MSIC – Moravskoslezské inovační centrum Ostrava, a. s.

Moravskoslezské inovační centrum Ostrava se zaměřuje na podporu podnikání malých a středních firem v regionu. Jednou z aktivit inovačního centra je také podpora podnikavosti u žáků ZŠ, SŠ, příp. VOŠ, která je klíčová pro posílení kreativního myšlení a měkkých dovedností u žáků. Podpora podnikavosti vede k rozvoji budoucí generace podnikavců.

Inovační centrum nemá programy zaměřené přímo na žáky ohrožené neúspěchem, nicméně organizuje motivační projekty a setkání, které by mohly motivovat i neúspěšné nebo sociálně ohrožené žáky v jejich dalším setrvání ve studiu a ve škole.

MSIC Ostrava věří, že motivace žáků nejen k vzdělávání, ale také k budoucí kariéře a osobnostnímu rozvoji („open-minded“ postoj k řešení každodenních situací, rozvoj měkkých dovedností, motivace pro budoucnost, podnikavost v životě), je klíčovým aspektem k udržení studentů na školách a prevenci předčasných odchodů.

Pro třídy jsou organizovány tyto programy:

Inovační safari – (ms-ic.cz/projekt/inovacni-safari/) půldenní workshop pro skupinu žáků s cílem podpořit jejich podnikavost, rozšířit žákům obzory při rozhodování o budoucím povolání a zasvětit je do podnikání a moderních technologií. Inovační safari je zaměřeno na téma, které škola nejvíce potřebuje (např. digitalizace, cirkulární ekonomika, udržitelnost, podnikavost). Workshop je veden interaktivní formou, žáci jsou zapojeni do programu pomocí kvízů, skupinové práce, prezentací výsledků apod. Program se dělí na tři části:

1. představení možnosti podnikavosti, vysvětlení inovačního ekosystému a jeho fungování, úvod do cirkulární ekonomiky nebo digitalizace, tvorba jednoduchých business modelů;
2. návštěva dvou zástupců inovativních startupů – často jsou to nadšení lidé se zajímavým příběhem (představují úspěšné momenty podnikání, ale i neúspěchy);
3. návštěva anebo prohlídka zajímavého místa spojeného s podnikáním, podnikavostí, inovacemi (např. prototypová dílna IdeaHub, výrobní centrum Invent Medical, Smart factory VŠB-TU Ostrava).

Startovárna (startovarna.eu) – série workshopů na různá témata spojená s podnikáním (např. marketing, obchod, HR, daně, právo, finance). Programy jsou nízkoprahové, veřejně dostupné. Lze se dohodnout na konkrétní podobě a přizpůsobení programu žákům nebo celé třídě.

Dny AI – inovační centrum spoluorganizuje dny plné přednášek a workshopů věnovaných umělé inteligenci, mj. workshopy zaměřené na učitele a využití AI ve výuce.

Inovační centrum pilotovalo také **projekt MTA – Moravskoslezská technologická akademie**. Nově vzniklá organizace MTA ve spolupráci s MSIC nabízí program **Business kemp** – několikadenní pobytový kemp zaměřený na podporu podnikavosti a validace podnikatelského záměru. Program je zaměřen na studenty středních škol.

Působení zástupců MSIC v projektu *Prevence předčasných odchodů ze vzdělávání ve městě Ostrava* přineslo konkrétní výsledky:

- nastolení spolupráce se školami z pohledu propagace nabídky programů společnosti a vysvětlení obsahu a zaměření programu – co program žákům přinese;
- nabídnutí možnosti přizpůsobení obsahu programu pro žáky dané školy;
- rozšíření a propagování nabídky záměrů společnosti mezi školami ve městě;
- nabídka exkurzí a návštěv zajímavých míst žákům vedla k propagaci oborů s dynamickým vývojem pro oblast Ostravy;
- organizace workshopu Inovační safari pro ZŠ Nádražní, Ostrava.

MS PAKT – Moravskoslezský pakt zaměstnanosti, z. s.

Organizace se orientuje na kariérové poradenství pro žáky základních a středních škol a nabízí vzdělávání pedagogů v oblasti kariérového poradenství. Cílí na žáky prostřednictvím kariérových poradců působících ve školách. Kombinuje skupinové aktivity s individuálními konzultacemi, úzkým kontaktem předchází případnému neúspěchu ve volbě osobní kariéry žáka/studenta.

Výstupem všech aktivit organizace je zkušený kariérový poradce, který se vzdělává a umí se přizpůsobit potřebám všech žáků a také těm, kteří jsou ohroženi předčasným odchodem ze vzdělávání. Aktivit organizace se může účastnit kariérový poradce základní školy. Osobnost kariérového poradce je podtržena výběrem exkurzí pro žáky a studenty a jejich pozitivním dopadem na představu o konkrétním uplatnění ve vybrané profesi. Ve školách zapojených v projektu se kariéroví poradci účastní různých programů realizovaných touto organizací.

Pro kariérové poradce na základních školách jsou vytvořeny aktivity a postupy pro kariérové poradenství již od 1. stupně ZŠ. Programy jsou nastaveny tak, aby kariérový poradce předcházel syndromu vyhoření a uměl pracovat s motivací žáků i rodičů.

Statutární město Ostrava v roce 2019 iniciovalo projekt *Kariérové poradenství Ostrava* na podporu kariérového poradenství. Cílem bylo mj. zavedení pozice kariérového poradce na školách a poskytnutí metodické podpory a odborného zázemí pro jeho působení. Program je realizován ve spolupráci s touto organizací.

Program zahrnuje mj. **soubor aktivit pro skupinovou práci žáků**, které mají zážitkovou formou rozvíjet čtyři oblasti plánování a řízení kariéerní cesty – sebepoznání, rozhodování a plánování, orientace v informacích na trhu práce a sebe prezentace.

V září 2024 zahájil MS PAKT druhý běh akreditovaného vzdělávacího programu Kariérové poradenství prakticky na Ostravské univerzitě. Kurz je postaven na principech zážitkové pedagogiky, propojuje poradenství a kariérové vzdělávání. Posluchači získají během studia mnoho praktických návodů na přímou práci s dětmi. Kariéroví poradci škol si rozšíří moduly práce se žáky v přípravě na jejich další vzdělávání. Cílem kurzu je rozvoj dovedností pro kariérový rozvoj ve školách, a tím motivovat žáky k dokončení střední školy a minimalizovat počet žáků, kteří předčasně opustí školu.

Působení zástupců organizace v projektu přineslo konkrétní výsledky: propojením zástupce spolku s kariérovým poradcem dané školy se mohla rozvíjet individuální potřeba zaměřit profesní orientaci žáka ohroženého neúspěchem směrem odpovídajícím jeho schopnostem a zároveň možností reálného výběru úspěšného studia.

Spolupráce s Úřadem práce ČR

Účast zástupce kontaktního pracoviště ÚP Ostrava v multidisciplinárním týmu projektu byla přínosná z pohledu vzájemné informovanosti: ze škol získal zástupce informace o opatřeních, kterými může škola ovlivňovat úspěšnost ohroženého žáka. Školám byly sdíleny informace o realizaci projektu ÚP ČR v rámci Moravskoslezského kraje pod názvem *Záruky pro mladé*, uskutečněném ESF v letech 2023 až 2027, v jehož obsahu je mj. nástroj „návrat do vzdělávání“. Cílem je motivovat a aktivizovat k práci osoby do 30 let se sníženou možností uplatnění se na trhu práce, mládež s kumulací znevýhodnění ovlivňujících jejich schopnost uplatnit se na trhu práce, mladé lidi, kteří se nevzdělávají nebo nejsou v profesní přípravě. Poradci projektu individuálně probírají s adolescenty vysvědčení, priority, možnosti, finance rodiny,

příležitosti, čas a potřeby. Pomáhají jim vybrat školu či obor, pomáhají s přihláškou, doprovodí je na den otevřených dveří. Projekt může proplatit jízdné, stravné, ubytování, školní pomůcky.

Propojení informací o projektu ÚP napomůže školám směřovat ohrožené žáky z nespolupracujících rodin na odborníky ÚP s konkrétním zaměřením na pomoc žákům, aby pokračovali v přípravě na uplatnění v práci, a umožnit jim socializaci mezi vrstevníky.

Spolupráce s Pedagogicko-psychologickou poradnou, Ostrava-Zábřeh, p. o.

PPP má vymezené činnosti dle vyhlášky č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů a vyhlášky č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných, ve znění pozdějších předpisů. V rámci projektu plnila úkol při síťování institucí poskytujících pomoc ZZ při získávání potřebných informací a předání na sociální služby či jejich nasměrování na nízkoprahová zařízení.

Z pohledu institucionalizace personálních pozic shledáváme za nevýhodné pro školy i dané pracovníky situace, kdy speciální pedagog nebo psycholog má sčítaný úvazek na několika školách a je zaměstnancem PPP, která ho metodicky vede. V takovém případě má sice odborník dostatek informací, ale je časově omezen pro práci na jednom pracovišti v týmu ŠPP.

5. KONKRÉTNÍ AKTIVITY PRO PREVENCI A INTERVENCI VE ŠKOLÁCH ZAPOJENÝCH DO PROJEKTU

V prevenci školní neúspěšnosti je nejúčinnější kvalitní vzdělávání odpovídající věku a osobnosti žáka a spolupráce nebo podpora rodiny. Těžiště podpory v případě školního neúspěchu začíná prací školního poradenského pracoviště se žákem a rodinou. Úspěšná prevence předpokládá včasnou a odpovídající diagnostiku ohroženého žáka. Následují aktivity, které jsou zaměřené na individuální či skupinovou prevenci a intervenci. V projektu byly realizovány aktivity, které začínaly ve škole a postupně směřovaly na instituce nebo neziskové organizace a organizace regionu, které se orientují na nabídku vzdělávacích aktivit.

Aktivity školního poradenského pracoviště

Mezi aktivity ŠPP patří:

- individuální poradenství pro žáky s výukovými nebo výchovnými problémy;
- pomoc při řešení osobních a vztahových obtíží;
- podpora žáků se speciálními vzdělávacími potřebami;
- konzultace k individuálním vzdělávacím potřebám;
- tvorba a realizace preventivních programů proti šikaně, dalším negativním jevům;
- individuální a skupinové konzultace při výběru školy, povolání s žáky, rodiči;
- exkurze ve firmách, školách, organizace účasti žáků na dnech otevřených dveří, burzách škol;
- pravidelná setkávání kariérových poradců se zákonnými zástupci a žáky, kteří jsou v ročníku (7., 8. ročník ZŠ), z něhož budou vycházet;
- spolupráce s PPP při diagnostice schopností a dovedností žáka a jeho předurčení ke studiu určitého typu oboru (se souhlasem ZZ);
- workshopy zaměřené na simulaci pohovorů a poskytnutí zpětné vazby;
- depistáže zázemí žáků ze sociálně znevýhodněného, z jiného kulturního či jazykového prostředí již v 1. ročníku;
- identifikace žáků ohrožených sociálním znevýhodněním dle diagnostických ukazatelů;
- identifikace žáků s výukovými či psychickými problémy – diagnostika PPP;
- rozvržení pomoci žákovi podle kompetencí v týmu ŠPP a nastavení spolupráce školy a rodiny;
- aktivity k diagnostice školního klimatu apod.

Aktivity terénních pracovníků

Mezi aktivity TP, které jsou zaměřeny na motivaci rozvoje rodičovských kompetencí a kompetencí dětí v souvislosti se školní docházkou, patří:

- individuální pohovory s rodiči na vybraná témata: jak kontrolovat domácí úkoly, jak kontrolovat přípravu na výuku, jak omlouvat absenci dítěte, jak nachystat doma pracovní místo pro dítě, jak nastavit denní režim dítěte, jak učit dítě se učit, jak komunikovat se školou – prostřednictvím např. deníčku;
- pomoc rodičům s vyplňováním dokumentů a formulářů pro školu, pro žádosti o příspěvky na bydlení apod.,
- informování o možnostech bezplatné školní družiny, informace o projektu obědy zdarma přes organizaci WOMEN FOR WOMEN, o. p. s., a možnost zapojení do dotačního programu Potravinová pomoc dětem v sociální nouzi z prostředků OPZ+ v Moravskoslezském kraji;
- podpora při zajištění přihlášek na střední školu / obor;
- nácvik samostatné docházky do školy (když má žák ještě malé sourozence) – nejdříve společně jdou do školy dítě a TP, po týdnu zkouší dítě samo, pracovník sleduje zpozzdálí, cíl: nacvičit pravidelnou docházku do školy a osobní zodpovědnost za školní docházku nezávislou na rodičích;
- návštěvy rodin při nemoci žáků – donáška úkolů, předávání informací o plnění či akcích ve škole, zpětné předávání informací o situaci v rodině a možnostech pro výuku;
- posilování důvěry rodičů ve školu – rodiče se naučili omlouvat děti, začali důvěřovat, že škola chce pomoci, začali spolupracovat.

Aktivity školy a spolupracujících organizací, zaměřených na sociální podporu a pomoc

Škola vytváří zázemí pro řešení vzniklých negativních situací a problémů s neúspěchy žáků prostřednictvím spolupracujících organizací. Pokud již škola nemá možnost dostatečně působit na žáka či ovlivnit nebo nasměrovat jeho další motivaci pro vzdělávání, obrací se na neziskové organizace v působnosti regionu, které se zabývají touto sociální činností. Je důležité uvést, že spolupráce s NNO a rodiči se koná na dobrovolné bázi, podstatou je motivovat rodinu, aby s organizací spolupracovala a bylo možné poskytnout řešení pro žáka.

Kontaktování neziskových organizací, které poskytují sociální, pedagogickou nebo zážitkovou aktivitu pro žáky ze znevýhodněného prostředí, zajišťuje v každé škole pověřený pracovník – v případě, že ve škole pracuje sociální pedagog, má tuto aktivitu ve své kompetenci. V projektu Prevence předčasných odchodů ze vzdělávání ve městě Ostrava tuto kompetenci přebírá terénní pracovník, který spolupracuje s pracovníky ŠPP a třídními učiteli.

Každá škola využívá ke spolupráci nejbližší kontaktní organizace pro nejsnadnější navázání pomoci žákovi nebo rodině.

ZŠ MUDr. Emílie Lukášové a Klegova, Ostrava-Hrabůvka, p. o.

Škola spolupracuje a komunikuje s následujícími organizacemi:

- Slezská diakonie Ostrava, Aktivizační centrum pro rodiny v závislostech – Stezka – po dohodě se školou organizace přímo navštíví rodinu a řeší absenci ve škole, agresivitu žáka nebo nápravu dítěte závislého na PC hrách a sociálních sítích;
- Charita sv. Alexandra – po kontaktu se školou organizace v rámci svého poradenského pracoviště pomáhá rodině s hledáním zaměstnání;
- Tutorie, z. s. – spolupráce se školou v nabídce doučování a zájmových kroužků pro ohrožené žáky;
- Dětské centrum Pluto, p. o. – pomáhá rodičům zajistit logopedickou péči, terénní a ambulantní sociální službu a v případě potřeby organizace komunikuje také se školou;
- Krizové centrum Ostrava, z. s. – oslovuje škola v případě potřeby u dětí, které prodělaly trauma;
- Pavučina, o. p. s., volnočasové kluby Klika Ostrava-Zábřeh – navazuje spolupráci se školou v rámci zajištění volnočasových aktivit pro žáky, doučování a táborů nebo realizuje preventivní programy pro školu na aktuálně potřebná témata;
- Renarkon, o. p. s. – spolupráce při nabídce programů prevence v užívání návykových látek;
- AZ Help, z. s. – nabízejí školám komplexní, selektivní a indikované programy prevence rizikového chování, dávají pedagogům metodickou a supervizní podporu;
- Centrum Anabell, z. ú. – škola nabízí rodičům v případě poruchy příjmu potravy dětí, organizace nabízí terapie rodině v případě tíživé situace;
- Rodinné a komunitní centrum Chaloupka, z. s. – zajišťuje žákům se špatným prospěchem doučování a zážitkovou pedagogiku – odpolední ekologické aktivity.

ZŠ Ostrava – Mariánské Hory, Gen. Janka 1208, p. o.

Škola spolupracuje a komunikuje s následujícími organizacemi:

- Centrum sociálních služeb Ostrava, o. p. s. – poskytuje sociální poradenství rodinám;
- WOMEN FOR WOMEN, o. p. s. – poskytuje zdarma obědy pro vybrané žáky;
- Rodinné a komunitní centrum Chaloupka, z. s. – poskytuje individuální a skupinové doučování žákům školy.

ZŠ Ostrava, Nádražní 117, p. o.

Škola spolupracuje a komunikuje s následujícími organizacemi:

- Tutorie, z. s. – organizace spolupracuje se školou při doučování žáků školy, aktivitu domlouvá terénní pracovník;
- Slezská diakonie Ostrava, Aktivizační centrum pro rodiny v závislostech – Stezka – organizace poskytuje podporu rodinám s dětmi a se členy závislými na návykových látkách nebo řeší rodiny s členy se závislostním chováním, např. i při domácím násilí;
- SPOLEČNĚ-JEKHETANE, o. p. s. – spolupracuje se školou u romských rodin, poskytuje sociální služby a další doprovodné akce rodinám romského etnika, nabízí služby občanské poradny, terénní programy a sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi. Se školou spolupracuje zejména při doučování žáků a pro zařazení dětí do příměstských táborů;
- Diecézní charita ostravsko-opavská – organizace pomáhá lidem v sociální, materiální, zdravotní, duševní a jiné nouzi. Spolupráce spočívá v předání informací škole o žácích, kteří navštěvují její nízkoprahové kluby, v současné době je řešena otázka nevyhovujícího bydlení rodiny žáka, který je v projektu;
- WOMEN FOR WOMEN, o. p. s., projekt W4W – zdarma obědy pro děti – využívají mnozí žáci školy ze sociálně a ekonomicky nepodnětného prostředí, škola pomáhá zařadit tyto žáky do programu pro obědy zdarma.

ZŠ Ostrava-Vítkovice, Šalounova 56, p. o.

Škola spolupracuje a komunikuje s následujícími organizacemi:

- CENTROM, z. s. – poskytuje aktivity a prostory pro praktické dílny v průběhu roku, oslavy Vánoc, Velikonoc apod. Žáci se učí zručnost, tvořivost;
- Vzájemné soužití, o. p. s. – spolupracuje s rodinami žáků školy a pomáhá zajistit účast a zapojení žáků do vzdělávání;
- Tutorie, z. s. – spolupracuje zejména při doučování žáků;
- Renarkon, o. p. s. – škola využívá jejich nabídky preventivních programů v prevenci zneužívání návykových látek včetně programů prevence nelátkové závislosti;
- Salesiánské středisko volného času Don Bosco – organizuje příměstské tábory, zájmové kroužky a otevřené odpolední aktivity pro děti;
- Rodinné a komunitní centrum Chaloupka, z. s. – zajišťuje doučování a propojuje zážitkovou pedagogiku pro ohrožené žáky školy, zejména v oblasti ekologie a ochrany přírody.

Uvedené neziskové organizace pořádají pro školu besedy, podávají základní sociální poradenství rodinám, konají terénní aktivity ve formě doprovodu při návštěvě instituce – PPP, SPC nebo doprovodu žáků k lékařům, zajišťují doučování žáků, zájmové vyžití žáků školy ve spolupráci s informovaností školy a rodiny apod.

CENTROM, z. s., je klíčový partner školy – realizuje ve škole tvůrčí a komunitní aktivity, kreativní předvánoční dílny pro děti a rodiče a besedy.

ZŠ Ostrava-Zábřeh, Chrjukinova 12, p. o.

Škola spolupracuje a komunikuje s následujícími organizacemi:

- Rodinné a komunitní centrum Chaloupka, z. s. – doučuje žáky školy, byla sestavena intervenční skupina pro žáky projektu, se kterými se pravidelně setkávají;
- Salesiánské středisko volného času Don Bosco – organizuje příměstské tábory, zájmové kroužky a otevřené odpolední aktivity pro děti a žáky;
- Diakonie ČCE – zařízení Náruč – škola spolupracuje s organizací v případě, kdy je do dané organizace umístěno dítě školy.

Další samostatnou skupinu tvoří organizace, které se zaměřují na profesní rozvoj žáků a nabízejí aktivity, jež pomohou rozvíjet jejich kreativitu a tvůrčí schopnosti bez rozdílů nadání a schopností. Tyto aktivity více prolínají výukou a konají se pro všechny žáky třídy nebo školy. Jsou směřovány také na žáky z nepodnětného prostředí, a to v případě konkrétní dohody v přípravě na realizaci programu.

6. ÚSPĚŠNOST PROJEKTU PREVENCE PŘEDČASNÝCH ODCHODŮ ZE VZDĚLÁVÁNÍ VE MĚSTĚ OSTRAVA

Prostřednictvím multidisciplinárního přístupu k žákům, kteří pocházejí ze socioekonomicky znevýhodněného a kulturně odlišného prostředí, byly nastaveny aktivity, které měly pomoci aktivizovat rodiče v jejich rodičovských kompetencích, zejména ve výchově k plnění školních povinností dětí, vedení dětí k pravidelné docházce do školy, v podpoře pokračovat ve studiu a úspěšně ho dokončit. Hlavním nástrojem pro plnění zadání projektu byla přímá práce s ohroženými dětmi a jejich rodiči. K tomu byly vytvořeny pozice TP a pozice garanta terénních pracovníků. Motivovat k dalšímu vzdělávání měly žáky zejména uskutečněné neformální zážitkové besedy. Podobnou úlohu plnily workshopy probíhající ve spolupráci se školou, konané u příležitostí svátků a společenských událostí školy.

Rámec komplexního přístupu v nastolení motivace žáka zařazeného do projektu doplňovala osvěta rodičů – jednak přimět rodiče k aktivní účasti s dětmi na zážitkových besedách a workshopech, jednak návštěvami TP v rodině a jeho směřováním rodičů ve výchově. V neposlední řadě TP představil rodičům možnost využít instituce a organizace, které by jim pomohly v jejich tíživé rodinné situaci.

Všechny aktivity, které se v průběhu projektu uskutečnily a jejichž záměrem bylo posílit žákovské kompetence pro další studium a posílit rodičovské kompetence k odpovědné výchově, měly nejen pozitivní dopad. Ve školách a rodinách se prevence a intervence u žáků ohrožených neúspěchem setkávaly s různou mírou pozitivní zpětné vazby a různou mírou plnění ze strany žáků a rodičů.

V mnoha případech řešil TP výměnu žáka, který byl v projektu vytipovaný pro pomoc ve školních záležitostech, za jiného, a to z důvodu nespolupráce žáka a rodiny, nezájmu o jeho prospěch či školní docházku. V dalších případech byli TP nuceni zahrnout do podpory jiného žáka, protože původně podporovaný žák a jeho rodina se z důvodu finančních obtíží odstěhovali.

Naplánovaný dílčí cíl projektu, a to působit na rodiče, aby se starali o děti s perspektivou úspěšného zapojení se do pracovního a společenského života v jejich budoucnosti, nebyl příliš úspěšný. Rodiče ve velké míře nespolupracovali a nebyli aktivní ani v případě účasti na zážitkových besedách, které si kladly za cíl propojit školu a rodinu a poskytnout pomoc rodině při výchově.

V průběhu projektu se řešily a upravovaly postupy a postoje k plnění intervence a prevence tak, aby byly srozumitelné pro všechny zúčastněné. Stejně tak probíhala úprava individuálního plánu podpory žáka podle míry spolupráce ze strany samotného žáka a jeho rodiny.

Pozice terénního pracovníka, který byl zaměstnancem školy, si vyžádala opakovaná vysvětlení jeho kompetencí pedagogům škol, aby nedocházelo k záměně za pozici např. školního asistenta nebo asistenta pro všechny neúspěšné žáky. TP se dokázal věnovat 20–25 vytipovaným žákům v dané škole. Školy by však potřebovaly dohled tohoto typu nad daleko větším počtem žáků.

Úskalím v práci TP bylo odstranit nespolupráci rodiny. V projektu se podařilo v malé míře navázat důvěru a naučit rodiče žáků např. omlouvat děti dle školního řádu. Většina rodičů však neprojevila zájem o školu, neprojevila snahu řešit výchovné nedostatky, pouze konala pod stálým dohledem a kontrolou TP.

Získat si důvěru rodiny problémového žáka se dařilo individuálně, na základě úzké spolupráce a navázání důvěrného vztahu zákonného zástupce a TP. Dále byla důvěra získána dodržováním vzájemných domluv,

podporou rodiny v těžkých situacích, lidským, chápajícím a nehodnotícím přístupem terénních pracovníků k zákonným zástupcům. Ti se prvotně báli např. odebrání dětí z péče, kontrol v domácnosti, ale práce TP tyto obavy eliminovaly.

V kompetenci TP byla spolupráce se ŠPP a přístup k osobním údajům žáka o prospěchu a chování pro identifikaci ohrožení, pro vykazování v projektu a vyplňování dotazníků pro MPSV. Po počáteční obavě, že se dostanou interní informace o žákovi mimo školu, se dohodl terénní pracovník se ŠPP na způsobu, jak získávat a předávat základní výstupy výsledků chování a vzdělávání žáka pro projekt.

Administrativa projektu byla pro TP časově a obsahově velmi náročná. Zpracovávání dat pro výstupy klíčových aktivit projektu a sbírání dat pro celorepublikový výzkum MPSV vyžadovaly od TP monitoring a čtvrtletní písemné zpracovávání.

V projektu se na doučování žáků velkou mírou podílelo Rodinné a komunitní centrum Chaloupka, z. s.

V projektu se částečně podařilo navázat kontakt se zástupci místních komunit, a tak parciálně realizovat intervenci v potřebných rodinách. V současné době se nastavuje intenzivnější spolupráce s klíčovými aktéry, zejména zástupci komunit, v podobě kulatých stolů na téma *Desegregace ve vzdělávání*.

Školy kvitovaly aktivity k prevenci předčasných odchodů neúspěšných žáků a podporování žáci uvítali podporu, které se jim dostalo při realizaci prevence a intervence.

Převažující pozitivní odezvu měly u žáků a učitelů neformální zážitkové besedy, které představovaly úspěšně podnikající mladé lidi. Ambasadoři žákům s důvěrou sdíleli své neúspěchy a vnitřní obavy při cestě ke svému pracovnímu úspěchu. Rodiče zájem o zážitkové besedy neprojeví, přestože se čas konání přizpůsoboval jejich možnostem.

Zjištění projektu

Při realizaci projektu jsme přemýšleli, proč se nám nedaří být v motivaci žáků a rodičů úspěšnější. Postupně jsme si uvědomovali, že pokud se neuspořádají sociálně-pedagogické procesy prevence a intervence do systému a řádu, a to se všemi důsledky pozitivními i negativními pro žáka a rodinu, a budou nadále realizovány na bázi „všichni děláme všechno“, výstupy nebudou odpovídat vynaloženému úsilí, včetně vynaložené finanční náročnosti do uvedených nesystémových opatření.

Ve školách by uvítali propojení systémů evidence – registr obyvatel a evidenci v systému školní matriky MŠMT pro snadnější vyhledávání pobytu a absence žáků v případě častého stěhování rodin žáků ohrožených školním neúspěchem do jiného města či na jinou adresu a současně mít informace o žácích podle § 6 **zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů**. Školní matrika ukládá školám, které údaje u žáků musí evidovat podle školského zákona. Propojení systémů by usnadnilo řešení problémové situace u rizikových žáků.

V době realizace projektu nebyla řešena institucionalizace pozice sociálního pedagoga, kterou uvádí základní dokument **Strategie vzdělávací politiky ČR do roku 2030+**. Sociální pedagog má své omezené kompetence a nástroje pro řešení předčasných odchodů a školních neúspěchů ohrožených žáků v zastoupení škola – rodina – instituce. Žáků, kteří jsou ohroženi předčasným odchodem ze vzdělávání, přibývá s rozvojem společnosti. Stát klade na školy další požadavky, např. v péči o žáky s úzkostmi,

poruchami v chování, nebo přichází s požadavkem věnovat pozornost zvyšování psychické odolnosti a zátěže dětí a mládeže. Pedagogům narůstá rozsah a náročnost v působení na celou osobnost žáka a jeho harmonický rozvoj. Personální podpora pro výchovně-vzdělávací činnost v podobě sociálního pedagoga je zcela na místě.

V dnešní škole pedagog nejen vzdělává, ale také formuje osobnost dítěte. Pro další vzdělávání pedagogů chybí nabídka zážitkových programů či metod a zejména výcvik, který je naučí pracovat s dětmi a žáky s neurovývojovými poruchami či senzitivními žáky. Takové programy a výcvik jsou finančně a časově náročné, a proto jsou využívány školami jen výjimečně.

Aby **školní poradenské pracoviště** mohlo využívat plně a efektivně možnosti kontaktovat žáky, jejich rodiče a zástupce organizací, domlouvat jejich setkání, nabízet pomoc institucí a neziskových organizací pro odbornou a sociální pomoc žákovi ohroženého neúspěchem a jeho rodině, potřebují pedagogové ŠPP časový prostor i v dopoledních hodinách, tedy v době svého výkonu přímé pedagogické činnosti. Tato zásadní překážka ovlivňovala plynulost a efektivitu práce projektového týmu.

Školy s velkým počtem žáků ze sociálně znevýhodněného prostředí nedosáhly v rámci projektu – tedy nesystémového opatření – na tuto personální podporu. Terénní pracovník, který nahrazoval pozici sociálního pedagoga, byl odkázán na individuální vyhledávání možností spolupráce s rodinou a spolupráce s týmem ŠPP byla realizována až v odpoledních hodinách školního dne.

Snížení počtu týdenního úvazku pedagoga, který je zároveň metodikem prevence, nebo obsazení pozice sociálního pedagoga jsou řešením pro systémovou práci ve škole pro ohrožené žáky.

Při navazování projektové spolupráce s **Úřady práce ČR** jsme narazili na to, že úřady práce systémově nenabízejí pracovníka nebo oddělení, které by směřovalo žáky k pokračování ve vzdělávání – pouze neúspěšné studenty a nezaměstnané adolescenty evidují. Jejich pomoc při motivování adolescentů k profesnímu zaměření je založena na dobrovolnosti evidence jedinců, kteří nestudují nebo nepracují. Pro aktivní síťování institucí nám v projektu chyběl článek „vzdělávací nabídka“ pro neúspěšné žáky a studenty („sociálně handicapované“) ve věku od 14/15 let do 18 let. Žákům a studentům ve věku 15 až 18 let, kteří se potýkají se školním neúspěchem nebo pocházejí ze sociálně znevýhodněného nebo kulturně odlišného rodinného zázemí, nenabízí institucionální systém cílenou vzdělávací formu nebo podporu – a to ani motivací sociálního charakteru, ani inovací vzdělávací soustavy.

Avšak v současnosti realizují ÚP v rámci ESF projekty motivující studenty k návratu do vzdělávání. Programy jsou však omezené záměrem a nepokrývají potřeby narůstajícího počtu mladých lidí, kteří se nezajímají o vzdělávání a neuznávají hodnotu vzdělání jako prvku k uplatnění na trhu práce. Takto ohrožení mladí lidé se nedostanou do systémového opatření a nebudou vedeni ke zvyšování své školní či profesní úspěšnosti. Jejich rodiče nepovažují vzdělání za určující hodnotu a sami ohrožení jedinci si neumějí se situací poradit.

Ve společnosti, a to zejména ve SVL, narůstá vliv rodičovského výchovného principu nepotřebnosti vzdělání a snižuje se motivace, aby žák/student dokončil studium nebo přípravu na povolání. Sociální pomoc a finanční nástroje státu se dostatečně nekoordinují se vzdělávacími cíli a nejsou systémově podmíněny plněním zákonných rodičovských povinností. Tato zjištěná skutečnost zcela zásadně ovlivňuje efektivitu nabízených nástrojů pomoci rodinám ze socioekonomicky a kulturně znevýhodněného prostředí.

Nedaří se systémově navodit změnu v hodnotovém žebříčku rodin ze SVL, které nepovažují vzdělávání za potřebné pro další život jejich dětí. Ani v námi realizovaném projektu jsme nebyli nadpolovičně úspěšní.

Shrnutí a návrh systémových opatření

1. Školy mají položeny základy pro prevenční a intervenční opatření pro neúspěšné žáky a předčasné odchody ze vzdělávání. ŠPP mají dobrou úroveň a jejich pracovníci realizují cílená opatření, chybí jim však odborný personál – je na místě doplnit týmy o další personální pozice, např. o **pozici sociálního pedagoga**, a dále je nutné nastavit volný časový prostor spočívající ve **snížení přímé pedagogické činnosti** např. u metodiků prevence.
2. Školy požadují **centrální evidenci žáků** a propojení systému informací o žácích a jejich chování, přesunech místa bydliště apod.
3. V rámci spolupráce školy s OSPOD je důležité realizovat (např. formou zahrnutí do vyhlášek MŠMT) větší **propojenost a návaznost** tak, aby se řešila důsledně a okamžitě společná ujednání při řešení jednotlivých případů neúspěšných žáků. Škola nemá nástroje, kterými by působila na rodiče v případě nespolupracujícího žáka při plnění školních povinností. Řešení jednotlivých případů, např. vysoké absence, záškoláctví nebo agresivního chování při nespolupráci rodiny, je legislativně zdlouhavý proces a po celé měsíce po dobu řešení případu nepociťují rodiče ani žák aktuální dopad jejich přestupku či jiného porušení. Žák dále nechodí do školy, absence narůstá, zákonný zástupce nespolupracuje se školou. Taková situace vede k prohlubování špatných návyků žáků.
4. V rámci spolupráce a koordinace sociálních služeb se školou vidíme nutnost koordinovat zaměření sociálních aktivizačních služeb podle potřeby na území. Při zřízení aktivizačních podpůrných NNO je podstatný jejich **účel zřízení a kompetentnost** personálního obsazení.
5. Projekt jednoznačně prokázal **funkčnost multidisciplinárního týmu** zřízeného na úrovni obce s rozšířenou působností s pravidelnými setkáváními během roku a sdílením aktuálních informací a možností spolupráce. Složení týmu odpovídá zástupcům organizací a institucí podle působnosti a potřeby území.
6. Navrhujeme, aby úřady práce opět sledovaly **úspěšnost zařazení žáků** na SŠ a odborná učiliště. Dále aby sledovaly kariérní pohyb žáků a studentů ve věku od 14/15 let do 18 let, a to systémově (dáno legislativou) zařazováním do motivačních a vzdělávacích programů. S tímto návrhem souvisí návaznost na opatření ve **změně struktury vzdělávací soustavy**, která by systémově řešila délku povinné školní docházky a přípravy na povolání u žáků ohrožených školním neúspěchem ve věku 15 let.
7. Navrhujeme **systémově řešit vysokou absenci žáků** nejen z vyloučených lokalit, která je spojena s neplněním zákonných povinností rodičů, jejich benevolencí ke školní docházce a jejich vztahem ke vzdělávání dětí. Neplnění rodičovských kompetencí je třeba navázat na přísnější systémová opatření ve spojitosti s např. dostupností sociálních dávek a s povinností rodiny spolupracovat s cílenou sociální službou. Aktuální opatření jsou nedostačující. Škola nemůže nahrazovat povinnosti rodičů tím, že asistenti ráno docházejí na ubytovnu a budí žáky do školy.
8. Navrhujeme systémově posílit prostředky **pozitivní motivace** (např. výhodou účasti ve volnočasových aktivitách, finanční zainteresovanost) na plnění školních povinností, zejména na středních školách u žáků ohrožených předčasným odchodem ze vzdělávání.

7. MOZAIKA UKÁZEK AKTIVIT ZÁKLADNÍCH ŠKOL ZAPOJENÝCH V PROJEKTU

Školy zapojené v projektu jsou aktivní v realizaci prevence školní neúspěšnosti. O tom, jak pracují týmy školy se žáky, kteří jsou méně úspěšní ve vzdělávání nebo nemají ideální rodinné zázemí, se podělí svými příspěvky. Každá škola se charakterizuje podle lokality, svými programy a úspěchy v různých podporách a aktivitách, kterými realizují svou strategii prevence předčasných odchodů ze vzdělávání.

Základní škola MUDr. Emílie Lukášové a Klegova, Ostrava-Hrabůvka, p. o.

Škola je koncipována jako pavilonová a nachází se v sídlištní zástavbě v Ostravě-Hrabůvce.

V roce 2021 došlo ke sloučení dvou původně samostatných základních škol nacházejících se v jednom stavebním objektu – ZŠ MUDr. Emílie Lukášové a ZŠ Klegova 27. V současnosti školu s celkovou kapacitou 800 žáků navštěvuje 622 žáků.

V každém ročníku zřizujeme kromě běžných tříd také třídy s rozšířenou výukou tělesné výchovy, spolupracujeme s MFK Vítkovice. Školu navštěvuje poměrně vysoký počet žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Jedná se průměrně o 90–100 žáků s podpůrnými opatřeními 2. a 3. stupně. Obě původní ZŠ měly dlouholeté zkušenosti s prací s těmito žáky, dříve také zřizovaly speciální třídy. Po sloučení škol jsme se proto rozhodli využít znalostí a zkušeností odborných pracovníků a vytvořili jsme vícečlenné školní poradenské pracoviště. Ke standardním pozicím výchovných poradců a školních metodiků prevence přibýly pozice koordinátora nadání, speciálních pedagogů, sociálního pedagoga a terénního pracovníka. Financování těchto pracovních míst je zajištěno z dotací a grantů (projekt *Šablony JAK*, projekt *Zapojme se všichni z NPO*, projekt *SMO Prevence předčasných odchodů ze vzdělávání ve městě Ostrava*).

Školní vzdělávací program „Moderní škola“ je zaměřen na podporu všech žáků a rovný přístup ke vzdělávání. Důraz klademe na výuku nové informatiky, cizí jazyky, badatelskou výuku. Žáky se snažíme vést k samostatnosti, zodpovědnosti, reálnému posouzení vlastních schopností a motivovat je k celoživotnímu vzdělávání. Za nezbytnou součást přípravy žáků na život považujeme práci s informacemi, schopnost odhalovat dezinformace, důraz na využití vlastního potenciálu a podnikavosti.

Pro zlepšení klimatu a odstranění rivality mezi oběma původními školami jsme se zapojili do projektu *KiVa* – preventivní program proti šikaně. Jedná se o program vyvinutý na univerzitě ve finském Turku, metodika byla přizpůsobena českému prostředí, součástí je také monitorování výsledků, evaluace a zpětná vazba pro školu. Preventivní opatření jsou zaměřena na všechny žáky a zahrnují například výukové lekce a online hry, které hrají klíčovou roli v celém programu. Lekce se zaměřují mimo jiné na rozvíjení dobrých vztahů mezi žáky, zlepšování socioemočních dovedností a budování pozitivního klimatu ve třídách.

Po ruské invazi v roce 2022 jsme také přijali přes 20 ukrajinských žáků, kteří se postupně adaptují na náš vzdělávací systém a na výuku v českém jazyce. Využili jsme finance z projektu Zapojme se všichni a zřídili pozici adaptačního koordinátora, kterou personálně zajišťuje kvalifikovaná zaměstnankyně plynule hovořící ukrajinsky. Všem nově příchozím žákům s odlišným mateřským jazykem i jejich rodičům poskytuje podporu nejen v oblasti vzdělávací, ale i při začlenění do nového prostředí. Připravuje školní i mimoškolní aktivity směřující k adaptaci žáků a koordinuje i spolupráci se školou určenou pro výuku českého jazyka, pomáhá s objektivním hodnocením žáků.

Práci s nadanými žáky pravidelně podporujeme v rámci projektů z oblasti tzv. talentmanagementu. Koordinátorka nadání spolupracuje s učiteli na vytipování, sledování a podpoře těchto žáků.

Podle místa bydliště evidujeme především žáky z městských částí Ostrava-Jih (hlavně z oblastí Hrabůvka, Dubina a Zábřeh) a také Ostrava-Vítkovice. Do tříd s rozšířenou výukou TV dojíždějí i žáci ze vzdálenějších obcí z okolí Ostravy (např. Vratimov, Krmelín, Kopřivnice...). V blízkosti školy se nacházejí 3 ubytovny: hotelový dům Hlubina, Areál Plzeňská a Vítek. Žáci z rodin, které jsou zde ubytované, patří k sociálně znevýhodněným a jsou často ohroženi školním neúspěchem. Celkově evidujeme cca 25 % žáků ze socioekonomicky znevýhodněného prostředí.

Do činnosti školy se snažíme zapojovat jak žáky, tak i jejich rodiče. Pravidelně se schází žákovský parlament, předsedové jednotlivých tříd společně navrhují témata školních a mimoškolních akcí, spolupracují na zapojení do projektu Hrdá škola, navrhují využití financí z tzv. participativního rozpočtu, předávají své náměty a připomínky vedení školy.

Při škole fungují dva spolky rodičů – spolek rodičů a přátel školy při ZŠ MUDr. E. Lukášové a spolek Klegovka. Pravidelně v termínech třídních schůzek a konzultací probíhají schůzky spolků, kde jsou projednávány aktuální otázky rozvoje školy, spolufinancování školních a mimoškolních akcí.

Organizujeme školní i mimoškolní aktivity, jako jsou např. pasování prvňáčků, vánoční a velikonoční jarmark, vánoční koncert, den otevřených dveří, pálení čarodějnic, dětský den, tvůrčí dílny, volnočasové aktivity o prázdninách spojené s doučováním.

Při hodnocení využíváme hlavně pochvalu a povzbuzení, objektivní klasifikaci. Klademe důraz na zodpovědný přístup žáků k výsledkům jejich vzdělávání. Motivačně využíváme ve výuce také projektové dny, besedy, exkurze, workshopy. Žákům nabízíme celoročně možnost bezplatného doučování. Jednotlivé skupiny vedou kvalifikovaní zaměstnanci – učitelé nebo asistenti pedagoga. Terénní pracovník nabízí doučování žáků také přímo u nich doma. Doučování se nám osvědčilo zvláště u žáků, kteří nemají odpovídající rodinné zázemí a podporu při domácí přípravě ze strany jejich zákonných zástupců.

Příklady dobré praxe

Žákyně na naši školu nastoupila do druhého ročníku ve školním roce 2022/2023. Přestěhovaly se s maminkou z Ukrajiny. Již od začátku měla problém hlavně se včasnou docházkou do školy. Její maminka pracovala na směny a nebyla schopna vždycky pohlídat včasný odchod žákyně do školy. Taktéž byl problém s učením, v tom hrála z počátku roli jazyková bariéra, ale jak se později ukázalo, i její přetíženost, protože navíc studovala online ukrajinskou školu. Již od září roku 2022 byla žákyně v péči naší ukrajinské koordinátorky, která ji učila česky a zařídila jí doučování v různých organizacích. Díky tomu ukončení školního roku 2022/2023 děvče úspěšně zvládlo.

V říjnu roku 2023 převzala žákyni do péče terénní pracovníce. Učila ji chodit do školy včas. Doučování, které měla domluvené, musela ukončit, proto ho převzala terénní pracovníce.

Od března roku 2024 chodí žákyně do školy sama včas a bez problémů. Díky doučování terénní pracovnící a ukrajinskou koordinátorkou dobře zvládla zakončit i školní rok 2023/2024.

Žák na naši školu nastoupil do druhého ročníku ve školním roce 2022/2023. Přestěhoval se s rodiči z Ukrajiny. V tomto školním roce často chyběl, byl nemocný, neměl dokončené učivo, a proto spoustu věcí nechápal, neuměl. Již od září 2022 byl v péči ukrajinské koordinátorky, která mu kromě doučování ve škole občas chodila s úkoly pomáhat také k němu domů. Díky vstřícnému přístupu paní učitelky a ukrajinské koordinátorky žák zdárně školní rok 2022/2023 ukončil.

Od října 2023 jej převzala do péče terénní pracovníce. Z počátku školního roku se u něj objevovaly časté absence kvůli nemocem. Jednalo se hlavně o zažívání, zjistili jsme, že jeho problémy jsou způsobeny stresem ze školy, a to i ze školy ukrajinské, kde pravidelně plnil úkoly online. Díky vstřícnému přístupu paní učitelky, ukrajinské koordinátorky a terénní pracovníce se situace změnila a od ledna 2024 chyběl žák jen výjimečně. Terénní pracovníce s ukrajinskou koordinátorkou žáka do konce školního roku doučovaly. Žák i díky své velké snaze a pílí školní rok skvěle zvládl.

Základní škola Ostrava-Vítkovice, Šalounova 56, p. o., se nachází ve dvou budovách v městské části Ostrava-Vítkovice. Jsme škola státní, úplná, s prvním až devátým postupným ročníkem, přípravnou třídou a školní družinou. Škola má přes 500 žáků, přičemž asi 60 % z nich jsou žáci se sociálním znevýhodněním. Všem žákům zajišťujeme rovný přístup založený na principech inkluzivního vzdělávání a klademe důraz na všeobecné a rovné vzdělání pro děti s různými vlohami, nadáním a schopnostmi. Ve svém školním vzdělávacím programu se zaměřujeme na zvládnutí základních vědomostí u všech žáků, podporu žáků nadaných a práci s výpočetní a didaktickou technikou. Vedeme žáky ke vzájemné pomoci, k dodržování stanovených pravidel, zejména pravidel vzájemného soužití a respektování se navzájem.

Žáci jsou v naší škole motivováni ke vzdělávání moderními metodami a formami výuky, která je s podporou učitelů a asistentů pedagoga vedena atraktivním způsobem za pomoci digitálních technologií, moderních i klasických učebních pomůcek. Učivo je aktivně propojováno s reálným životem žáků. Škola pořádá projektové dny s různou tematikou, které probíhají ve škole i mimo ni, žáci navštěvují např. knihovnu, planetárium, Dolní oblast Vítkovice apod. K zatraktivnění výuky přispívají také mnohé akce školy, během školního roku proběhne ve třídách kolem 300 rozmanitých akcí a aktivit. Žáci naší školy se zapojují do společenského života města Ostravy, vystupují pro seniory, podílejí se na různých kulturních akcích, účastní se výtvarných, literárních, sportovních i vědomostních soutěží. Škola nabízí žákům bezplatnou účast v mimoškolních aktivitách, např. kroužky, prázdninové příměstské tábory s možností doučování.

V průběhu celé školní docházky jsou žáci vzděláváni v oblasti jejich budoucí kariéry, různými způsoby se zaměřujeme na rozvoj jejich profesní orientace, např. formou tematicky zaměřených hodin, besed, exkurzí, projektových dnů s odborníky, účastí na dnech otevřených dveří apod. V oblasti kariérového poradenství probíhají konzultace a individuální pohovory se žáky a jejich zákonnými zástupci a skupinové aktivity. Škola poskytuje žákům a jejich zákonným zástupcům aktivní pomoc při podávání přihlášek na střední školy.

Škola dále aktivně pracuje na předcházení školní neúspěšnosti. Žáci jsou průběžně v hodinách vedeni k rozvoji sebehodnocení, v pololetí a na konci školního roku provádí sebehodnocení písemně. S žáky ohroženými školní neúspěšností pracují ve škole v rámci poradenského pracoviště výchovný poradce a speciální pedagog, a to ve spolupráci se školním psychologem, třídním učitelem a učiteli daných předmětů. Na škole pracují rovněž dva školní metodici prevence, kteří se věnují problémovému a rizikovému chování žáků a prevenci sociálně patologických jevů. V případě závažnějších problémů je navíc možné zařadit žáka do projektu *Prevence předčasných odchodů ze vzdělávání ve městě Ostrava*. Takového žáka a jeho rodinu podporuje terénní pracovník školy. Škola spolupracuje rovněž s celou sítí školských poradenských zařízení a dalšími organizacemi, které poskytují primární i sekundární prevenci.

Aktivní a praktickou spolupráci rodiny a školy se snažíme neustále inovovat. Zákonní zástupci jsou zváni na školní akce určené primárně pro ně i veškeré akce konané pro veřejnost, s cílem více je zapojit do dění ve škole. Škola nabízí i společné aktivity pro žáky a jejich rodiny v místě jejich bydliště. Jsou zváni na besídky, soutěže, společné vaření, tematicky zaměřené dílny, vystoupení k různým příležitostem apod.

Nabídka školy směrem k rodině zahrnuje také možnost konzultací s pracovníky ŠPP. O činnosti školy je veřejnost informována prostřednictvím webových stránek školy, sociálních sítí a časopisu Zpravodaj, který vydává městský obvod Vítkovice.

Škola se snaží o maximální vstřícnost vůči zákonným zástupcům a o získání jejich zájmu o dění ve škole.

Příklady dobré praxe

Žák 8. třídy po celou dobu svého působení na ZŠ vykazoval již od nižších ročníků obtíže v přípravě na vyučování a plnění školních povinností. V průběhu 7. ročníku tyto problémy dosáhly výraznějšího stupně. Žák pravidelně nepřinášel domácí úkoly, často chyběly základní školní pomůcky, jako jsou psací potřeby, sešity nebo přezůvky, což negativně ovlivňovalo jeho schopnost zapojit se do výuky. Výsledkem byla nízká míra aktivní účasti na hodinách a nedostatečná připravenost na vyučování.

Kromě materiálních nedostatků se rovněž projevovала izolace žáka jak od spolužáků, tak od učitelů. Žák vykazoval minimální zájem o spolupráci a komunikaci, což vedlo k jeho sociálnímu vyloučení, a ještě více posílilo jeho neúčast na školním dění. Opakovaná nepřipravenost a absence kontaktu s kolektivem měly dopad i na jeho školní výsledky. Časté nemoci způsobily, že žák byl nucen vykonávat opravné zkoušky, kterých se však pravidelně účastnil, což naznačovalo jeho alespoň částečný zájem o školu a studijní povinnosti.

Během vyhodnocení situace bylo zjištěno, že rodina žáka má omezené finanční zdroje, což značně přispělo k absenci základních školních pomůcek. Rodiče rovněž neměli zajištěnou pravidelnou lékařskou péči pro dítě, a to vedlo ke zvýšené absenci kvůli nemocem. V tomto směru byla klíčová spolupráce s terénními pracovníky, kteří rodině pomohli získat dětského lékaře a zajistit základní potřeby spojené s péčí o žáka.

Na základě intervence školy a ve spolupráci s terénními pracovníky byla matce žáka doporučena podpora ve formě jednorázové dávky na školní pomůcky a vybavení, což bylo pro rodinu vítanou pomocí. Rovněž byla nabídnuta možnost zařazení žáka do programu bezplatných školních obědů, kterou rodina dosud nevyužila. Matka žáka se začala aktivně zapojovat do spolupráce se školou, což je významný pozitivní posun, protože v minulosti komunikace mezi školou a rodinou nebyla dostatečně funkční.

Díky těmto krokům došlo u žáka k výraznému zlepšení. Dochází do školy pravidelně, je řádně připraven na vyučování, a to jak po stránce materiální, tak i psychické. Žák se cítí ve škole lépe, projevuje větší zájem o učební látku a začíná se zapojovat do třídního kolektivu. V současné době vykazuje žák značný pokrok i v komunikaci s vyučujícími, což je důležitý krok k jeho dalšímu osobnímu a akademickému rozvoji.

Pozitivním signálem je rovněž jeho vlastní motivace k dalšímu vzdělávání. Žák nyní plánuje úspěšně dokončit 9. ročník a vyjádřil přání pokračovat ve studiu na střední škole. Tento cíl je podpořen jeho postupně se zlepšujícím vztahem ke školním povinnostem, rostoucím sebevědomím a větší mírou spolupráce s pracovníky školy.

Naše základní škola – Základní škola Ostrava, Nádražní 117, p. o., leží na rozhraní Moravské Ostravy a Přívozu. Vzhledem k sociální skladbě v uvedených městských částech jsou žáci naší školy velmi různorodí. Do školy docházejí děti nejen ze socioekonomicky dobře postavených rodin, ale i děti z rodin sociálně a ekonomicky slabých, děti z vyloučených lokalit a děti romské. Vzhledem k tomu, že jsme školou pověřenou krajským úřadem ke vzdělávání dětí cizinců, navštěvuje naši školu také velké množství dětí cizinců, a to nejen Ukrajinců. Současně vzděláváme i děti se specifickými poruchami učení atd. Práce ve výuce v takto sestavených heterogenních třídách je pro pedagogické pracovníky velmi náročná.

V současné době vzděláváme 355 žáků. V rámci identifikace sociálně znevýhodněných žáků bylo zjištěno, že cca 210 žáků naší školy je zařazeno mezi žáky se sociálním znevýhodněním, a současně bylo identifikováno 80 žáků, kteří jsou ohroženi sociálním znevýhodněním. Všichni tito žáci potřebují výraznou podporu k eliminaci sociálního znevýhodnění, a to jak v oblasti vzdělávání, tak i v oblasti materiálního zabezpečení.

Základním kamenem pro vzdělávání žáků v našich heterogenních třídách je práce pedagogů, učitelů a asistentů pedagoga. Jedná se o každodenní činnosti vedoucí ke zvyšování motivace žáků ke vzdělávání, o mravenčí práci s kontrolou a řešením docházky žáků, řešení větších problémů formou výchovných komisí, spolupráci s OSPOD a PČR. Pedagogové školy jsou vděční za podporu našeho školního poradenského pracoviště, které je tvořeno různorodými pozicemi, jež jsou většinou hrazeny z níže uvedených projektů. Naše ŠPP je dlouhodobě tvořeno následujícími pozicemi: výchovný poradce, metodik primární prevence, sociální pedagog, speciální pedagog, terénní pracovník, školní asistent, koordinátor inkluze, kariérový poradce a adaptační koordinátor.

Pedagogičtí pracovníci se s důvěrou obracejí na naše ŠPP ve všech možných záležitostech našich žáků, např. při řešení absence, při koordinaci postupů pro děti ohrožené školním neúspěchem (příprava na vyučování, doučování, prázdninová podpora, kontakt s rodiči, výpomoc při sociálních, případně zdravotních problémech, podpora volnočasových aktivit atd.), při větších problémech v třídním kolektivu. Současně se ale na ŠPP obracejí v podobných oblastech i žáci školy (zde bych doplnil, že žáci přicházejí i s problémy v rodině, v třídním kolektivu atd.) a jejich rodiče. Velmi významným prvkem pro řešení je vybudovaná vzájemná důvěra mezi žáky, rodiči a pracovníky ŠPP.

Vzhledem ke skladbě žáků se naše škola snaží o podporu a zapojení všech žáků do aktivit školy. S tímto nám velmi pomáhá zapojení školy do různorodých projektů, jejichž výčet a stručný obsah je uveden níže:

- *Školní asistent pro ZŠ Ostrava, Nádražní 117, p. o.*
- r.č. CZ.02.02.XX/00/22_002/0007811

Projekt je zaměřen na kombinaci následujících témat: personální podpora, osobnostně sociální a profesní rozvoj pracovníků ve vzdělávání, inovativní vzdělávání dětí / žáků / studentů / účastníků zájmového vzdělávání, spolupráce s rodiči dětí, žáků, účastníků zájmového vzdělávání veřejnosti.

- *Podpora škol se sociálně znevýhodněnými žáky – ZŠ Ostrava, Nádražní 117, p. o.*
- r.č. 0004/PODSKOL/2022

Projekt je zaměřen na posílení personálních pozic zapojených k podpoře žáků, na podporu samotných žáků (doučování, zážitkové aktivity, materiální podpora), zapojení zákonných zástupců do aktivit školy a na aktivity spojené s rozvojem pedagogických pracovníků.

- *Prevence předčasných odchodů ze vzdělávání ve městě Ostrava*
- r.č. CZ.03.02.01/00/22_029/0001986

Projekt je zaměřen na personální podporu školy a na cílené působení na minimálně 25 sociálně znevýhodněných žáků školy za účelem snižování rozdílů ve vzdělávání a prevence předčasných odchodů ze vzdělávání.

V rámci projektu je na škole zřízena pozice terénního pracovníka. Mezi hlavní činnosti terénního pracovníka patří dlouhodobě působit na děti a rodiny z nepodnětného prostředí. Terénní pracovník pomáhá rodinám, které nejsou schopny dětem vytvořit podmínky pro přípravu do školy, na vyučování se připravují málo nebo vůbec, neefektivně využívají svůj volný čas nebo je u nich zaznamenána vysoká absence. Působí na rodiče, dochází do rodin, konzultuje s rodiči chování a prospěch žáků, podporuje žáky ve výuce nebo formou doučování, aktivně sleduje školní docházku, vede rodiče k uvědomění si nutnosti pravidelné školní docházky, včasnému omlouvání vzniklé absence, významu vzdělání atd. Mezi další aktivity terénního pracovníka patří tvořivé dílny pro žáky i rodiče, zabezpečení přednášek a workshopů nejen pro své klienty, ale i pro ostatní žáky školy. Dosavadní dopady jeho práce vidíme především ve vybudování větší důvěry mezi školou a rodiči.

K zapojení všech žáků do vzdělávání škola v současné době disponuje i materiálem, který sociálně znevýhodněným žákům může zapůjčit, aby byly odstraněny i tyto bariéry. V minulosti škola zajišťovala ve spolupráci s organizací WOMEN FOR WOMEN, o. p. s., bezplatnou stravu pro potřebné žáky, v současné době jsme zapojeni do projektu Moravskoslezského kraje k bezplatnému stravování žáků.

Ke zvýšení motivace žáků a zatraktivnění výuky se škola zapojuje i do menších projektů či výzev za podpory zřizovatele nebo statutárního města Ostrava. Nejen z těchto projektů nabízíme žákům velkou škálu volnočasových aktivit, např. zájmové útvary Recí věci, zoo kroužek, mažoretky nebo školní kapelu. Velmi úspěšně jsme se zapojili do výtvarných soutěží vyhlášených MMO na podporu MS v hokeji nebo městským obvodem Moravská Ostrava a Přívoz na podporu 100 let Ostravy, do recitačních soutěží aj. Mezi velké úspěchy řadíme pořádání Poháru Moravské Ostravy v mažoretkovém sportu, vystoupení školní kapely v rehabilitačním ústavu v Hrabyni a na Ostravské muzejní noci, pořádání workshopů a akademií pro rodiče, případně uspořádání dětského dne.

Škola spolupracuje i s okolními mateřskými školami, společně se účastní různých akcí, od návštěv vzdělávacích akcí po společně pořádané školní výlety, zápisy nanečisto atd.

Příklady dobré praxe

Žák druhé třídy nastoupil na naši školu do první třídy ve školním roce 2022/2023. Od začátku školní docházky měl problém s adaptací. Vzhledem k jeho velmi silné fixaci na matku pro něj bylo obtížné zůstat ve škole bez ní. Ráno chodil do třídy s pláčem. Časem tyto problémy ustoupily a vypadalo to, že si na školu zvykl. Zlom nastal po vánočních prázdninách, kdy úplně odmítal chodit do školy. Plakal už doma a velmi se bránil odchodu do školy. Třídní učitelka doporučila návštěvu dětského lékaře. Problém se řešil s dětským psychologem i s vedením školy. Psycholog jeho problém diagnostikoval jako separační úzkostnou poruchu.

V rodině je nesoulad ve výchově, bez pravidel a hranic. Matka je frustrována z možných sankcí vyplývajících z neschopnosti chlapce plnit požadavky školského systému. Následně bylo žákovi umožněno kombinované vzdělávání dle PLPP s částečnou účastí ve výuce, a to 1. a 2. vyučovací hodinu. Poté probíhalo vzdělávání doma, a to s podmínkou pravidelného přezkušování ve škole. Domácí úkoly však neplnil, učivo první třídy nezvládl. Po dohodě se zákonným zástupcem bylo doporučeno opakování první třídy. Ve školním roce 2023/2024 se problémy opakovaly s ještě větší intenzitou. Chlapec plakal vždy, když nastal okamžik rozloučení s matkou před školou. Bez matky do školy chodit vůbec nechtěl, plakal, křičel, bránil se, dokonce i často zvracel. Situace se řešila přítomností matky ve třídě nejprve po celou dobu vyučování, poté byl snižován počet hodin přítomnosti matky, případně byla přítomná ve škole pro případ, že by nastala situace, kdy by to bez ní nezvládl.

Z tohoto důvodu nemohla matka chodit do práce. Finanční situace rodiny se zhoršila. V přítomnosti matky ve třídě byl žák klidný, pracoval. Když ve třídě nebyla, vyhlížel ji z okna. Docházení matky do školy trvalo zhruba 4 měsíce. Protože se finanční situace rodiny stala neúnosnou, matka se rozhodla nastoupit do práce. Na tuto změnu byl žák dlouhodobě připravován. Matka skutečně do práce nastoupila. Stávalo se však, že některé dny žák zůstával doma. Matka absenci vždy omlouvala jako úzkostnou poruchu. Vznikla tak vysoká absence. Navzdory tomu zvládl první třídu dobře.

V tomto školním roce 2024/2025 nastoupil do druhé třídy. Situace se začala opakovat, znovu odmítal chodit do školy bez matky, ve škole nechtěl svačit, byl slabý. Matka si byla vědoma toho, že už fixace na ni není až tak silná, ale že si to jenom vynucuje. Usoudila z toho, že si už dokázal chodit hrát ven sám. Po vzájemné dohodě třídní učitelky, terénní pracovnice a matky byla zavedena nová forma spolupráce. Žák byl začleněn do projektu Prevence předčasných odchodů ze vzdělávání ve městě Ostrava. Bylo domluveno, že pokud žák ráno odmítne jít do školy, matka bude terénní pracovníci kontaktovat a ta žáka vyzvedne a doprovodí do školy. Terénní pracovnice se žákem pracuje i v hodině, o přestávce ho motivuje ke svačinkám. Žák se po systematickém dohlížení skutečně naučil pravidelně svačit. Matka s terénní pracovnící spolupracuje, řeší aktuální problémy se synem. Opatření práce terénního pracovníka se žákem se osvědčilo. Výrazně se zlepšila žákova docházka do školy, úzkostné stavy ustoupily, přítomnost matky ve škole nepotřebuje. Vzhledem k tomu, že matka může pravidelně chodit do práce, zlepšila se i finanční situace rodiny. Matka vidí u syna velkou změnu, je vděčná za nabídnutou podporu.

Jsme škola s bohatou historií, vyučování zde bylo zahájeno již ve školním roce 1952/1953. Od září roku 1967 získala statut školy s rozšířenou výukou jazyků. Od roku 2003 jsme fakultní školou Ostravské univerzity.

Naše ZŠ se nachází v těsné blízkosti Bělského lesa v sídlištní zástavbě. Škola měla ve školním roce 2023/2024 celkem 328 žáků v 18 třídách. Na prvním stupni bylo 10 tříd se 198 žáky, na druhém stupni 8 tříd se 130 žáky. Dále na škole působily dvě přípravné třídy s 29 žáky. Na škole pracovalo pět oddělení školní družiny s celkem 139 zapsanými žáky z 1. stupně základní školy a přípravných tříd.

Ve škole vyučovalo 30 pedagogických pracovníků, z toho bylo 20 žen a 10 mužů. V družině pracovalo celkem 6 vychovatelek, některé z nich jen na částečný úvazek. Rovněž jsme zaměstnávali 12 asistentů pedagoga, 2 školní asistenty a 4 asistenty k sociálně znevýhodněným žákům. Na škole působila na poloviční úvazek také školní psycholožka, kterou od února 2024 nahradila speciální pedagožka. Na škole dlouhodobě pracuje školní poradenské pracoviště, které kromě vedení školy zahrnuje také výchovného poradce, školního metodika prevence, sociálního pedagoga, speciálního pedagoga a nově od letošního školního roku také terénního pracovníka.

Ve školní jídelně pracovaly 3 kuchařky a vedoucí školní jídelny, správních zaměstnanců bylo celkově 7 (z toho 1 školník, 4 uklízečky, 1 tajemnice a 1 ekonomka školy).

Také v tomto školním roce jsme se snažili o zkulturnování prostředí školy a zlepšování prostředí jak pro výuku žáků, tak pro práci zaměstnanců. Důraz byl kladen na kvalitní materiální vybavení a rozvoj. Škola měla pro svou výchovně-vzdělávací činnost k dispozici 19 kmenových učeben. Z odborných učeben máme na škole: učebnu fyziky a chemie s laboratoří, jednu počítačovou učebnu (která projde o prázdninách celkovou rekonstrukcí), dílny, výtvarnou učebnu s keramickou pecí a hrncířským kruhem, kvalitně vybavenou školní kuchyňku. Škola má v každé třídě interaktivní tabuli nebo interaktivní dataprojektor. V několika učebnách je k dispozici také vizualizér. K učebnám patří také dvě tělocvičny, školní hřiště s víceúčelovou hrací plochou a zahrada. Na školním hřišti stojí dětská prolézačka. Na ploše po zbouraném skleníku byl vybudován nový altán pro venkovní výuku. Na škole máme nadstandardně vybavenou školní knihovnu s počítačovým pultem, která slouží nejen k výuce, ale také pro odpolední aktivity žáků. Žáci i zaměstnanci školy si zde mohou zdarma zapůjčit knihy nebo pracovat na PC.

Každý pedagogický pracovník má své místo v určeném kabinetu nebo může využívat společnou sborovnu. Vlastní místnost pro individuální práci se žáky má také speciální pedagožka.

Ve škole pracuje žákovský parlament, který se zapojuje do chodu školy. Tvoří ho žáci 3.–9. tříd. Členové se scházejí podle potřeby a na svých schůzkách mohou vystoupit s návrhy a připomínkami svých tříd.

Současný život školy je velice pestrý. Naši žáci příkladně reprezentují naši školu v různých vědomostních a sportovních soutěžích i olympiádách a umísťují se na předních místech. Na škole pracují zájmové útvary s různým zaměřením, v nichž žáci mohou trávit svůj volný čas. Každoročně probíhá řada projektů, do kterých se zapojují nejen žáci, ale i pedagogové. V letošním školním roce byla naše škola zapojena do těchto projektů: Podpora škol, projekty z operačního programu Jan Ámos Komenský Obědy do škol zdarma, Ovoce a mléko do škol, Bilingvní a cizojazyčná výuka, Chrjukinka pro život, Podpora talentmanagementu na území SMO, Kniha je náš kamarád, Prevence předčasných odchodů ze vzdělávání apod.

Naši žáci se pravidelně zúčastňují různých projektových dnů, např. multikulturní výchova, Zlatá brána, Evropský den jazyků, Drakiáda, Den Země, vánoční jarmark, Den dětí apod.

Na naší škole je velmi vysoký počet žáků ze sociokulturně znevýhodněného prostředí. Celkově lze hovořit o téměř 300 žácích, z nichž je velká část romského etnika. Z tohoto důvodu se snažíme o zapojení do mnoha projektů, které pomohou těmto žákům předcházet školní neúspěšnosti a zabránit jejich předčasným odchodům ze vzdělávání. Školní poradenské pracoviště na svých pravidelných schůzkách plánuje, jak může být těmto dětem nápomocné, zajišťuje koordinaci jejich doučování a snaží se je motivovat k pravidelné školní docházce.

V naší škole se vzdělává mnoho žáků, kteří o své budoucnosti přemýšlejí a mají v úmyslu ve vzdělávání po absolvování ZŠ pokračovat. Bohužel máme také mnoho žáků, kteří po splnění povinné školní docházky nepokračují ve studiu. Naším cílem je motivovat tyto žáky k dalšímu studiu a na pozitivním příkladu ostatních žáků je přesvědčit k nástupu do učňovských oborů. Snahou je propojit základní vzdělávání s co nejvíce praktickým životem a vlastními zkušenostmi žáků, připravit je na reálný život a ukázat jim vhodné vzory a příklady, jak trávit smysluplně volný čas a organizovat svůj budoucí život.

Příklady dobré praxe

Žák nastoupil ve školním roce 2023/2024 na naši školu do 1. třídy. Jedná se o žáka se sociálním znevýhodněním a zásadní potřebou podpory. Bydlí s rodiči a několika sourozenci na ubytovně Hulvácká (SOIVA). Chlapec měl zpočátku školního roku problémy s pravidelnou docházkou do školy, rovněž měl obtíže s učením, pochopením školního režimu i s domácí přípravou do školy. Díky včasné identifikaci třídního učitele ve spolupráci s ŠPP a TP se podařilo navázat spolupráci s rodinou. TP začal navštěvovat rodinu na ubytovně, díky soustavné práci a zapojení se zákonných zástupců žáka se podařilo zapracovat na zlepšení jeho docházky, přípravy na vyučování a tím postupně došlo také ke zlepšení prospěchu. Žák rovněž navštěvoval hodiny doučování, které individuálně poskytujeme v rámci školy. Díky spolupráci všech stran dokončil žák bez problému 1. ročník ZŠ a nutno dodat, že na konci školního roku patřil k lepším žákům ve třídě.

Žákyně navštěvuje 4. třídu naší školy. Jedná se o děvče se sociálním znevýhodněním a zásadní potřebou podpory, bydlí s rodiči a sestrami na ubytovně Hulvácká (SOIVA). Měla velmi často pozdní příchody do školy, což jsme společně se sociálním pedagogem (ŠPP) včasné identifikovali. Situaci jsme začali řešit s matkou, která nám jako důvod pozdních příchodů uvedla, že společně s dětmi zaspávají. Po domluvě s matkou proto TP začal docházet na ubytovnu v ranních hodinách, aby matku a děti včas vzbudil. Později přešel na variantu, kdy matku telefonicky ráno probudil, aby byla schopna vypravit dceru i ostatní děti včas do školy. Díky výše uvedeným skutečnostem se škole ve spolupráci s TP podařilo odbourat dívčiny pozdní příchody a pomohlo se matce nastavit denní režim tak, aby byla schopna vypravovat děti do školy včas.

Základní škola Ostrava – Mariánské Hory, Gen. Janka 1208, p. o., se nachází uprostřed sídlištní lokality. Kapacita školy činí 550 žáků, v roce 2024 ji navštěvovalo 500 žáků. Složení tříd odpovídá skutečnosti, že škola je jediná v celém městském obvodu Mariánské Hory a Hulváky. Docházejí sem jak děti z dobře situovaných rodin, tak žáci z ubytoven s velmi slabým rodinným zázemím. Škola tak byla zařazena do projektu PROP, který se zaměřuje právě na podporu institucí s vyšším podílem žáků ze sociálně znevýhodněného prostředí.

Škola se dlouhodobě potýká s projevy rizikového chování, vyšším počtem neprospívajících žáků (7,95 %) a žáků s výukovými obtížemi. Vlivem nastavení strategie zahrnující doučování, intenzivní podporu žáků ze sociálně znevýhodněného prostředí a zapojení extenzivních personálních kapacit (výchovní poradce, metodik prevence, speciální pedagog, školní psycholog, sociální pedagog, terénní pracovník) dochází k postupnému snižování počtu neprospívajících žáků.

Významná pozornost je mimo standardní výukovou činnost věnována preventivním aktivitám. Pracovnice ŠPP pravidelně docházejí do tříd, realizují zde programy zaměřené na obecně žádoucí témata i aktuální rizikové jevy. Prostřednictvím třídnických hodin dochází k upevňování vztahu mezi žáky a jejich třídními učiteli.

Škola se snaží aktivně spolupracovat se ZZ prostřednictvím pořádaných akcí (vánoční jarmark, Den rodiny aj.). Informovanost je zajištěna na třídních schůzkách a pomocí systému Bakaláři. Při výskytu jakýchkoliv kázeňských nebo jiných problémů jsou rodiče okamžitě informováni a řešení se hledá společně a na základě vzájemné domluvy. V případě potřeby škola poskytuje i rozsáhlejší podporu ve formě pravidelných konzultací, návštěv pracovníků poradenského pracoviště přímo v domácnosti, doučování nebo doprovodu do školy. Všechna tato opatření napomáhají snižovat školní neúspěšnost žáků i podíl neomluvené absence.

Aktivity zaměřené na prevenci a intervenci

Školní poradenské pracoviště působící ve škole se primárně věnuje poskytování pedagogicko-psychologické podpory a poradenské činnosti ve vztahu nejen k žákům a rodičům, ale i pedagogickým pracovníkům. Tým ŠPP tvoří výchovná poradkyně a kariérová poradkyně, metodička prevence, školní psycholožka, sociální pedagožka a speciální pedagožka. Nedílnou součástí týmu jsou i školní asistentka a terénní pracovníce. Každá z těchto odborných pozic se zaměřuje na určitou oblast činností, které mají podpořit žáky naší školy. Mnoho z těchto aktivit se zaměřuje na prevenci a intervenci. Aktivity zaměřené na prevenci se prolínají jednak do samotné výuky, jednak do mimoškolních aktivit. V rámci preventivních aktivit škola využívá podpory pracovníků ŠPP, ale také spolupracuje s externími organizacemi, které se touto problematikou zabývají. Například spolupracujeme s městskou policií, Renarkonem, Centrem Anabell a dalšími organizacemi dle individuálních potřeb školy.

Školní metodik prevence koordinuje tuto oblast činností a ve spolupráci s dalšími pracovníky ŠPP plánuje průběh a obsah preventivních programů. Současně je ve škole pravidlem, že pravidelné třídnické hodiny, které jsou zakomponovány do rozvrhu tříd, cílí na aktuální témata a flexibilně reagují na potřeby jednotlivých tříd a naplňování výstupů týkajících se prevence či řešení již vzniklých situací, které jsou v rozporu se školním řádem.

Metodička prevence eviduje za školní rok 2023/2024 celkem 37 setkání s žáky, která se týkala rizikového chování a reflexe jejich chování, a ve 47 případech proběhly rozhovory se zákonnými zástupci, které škola oslovila, protože považujeme za nezbytné s rodiči spolupracovat a preventivně působit na jejich děti.

Sociální pedagožka ve spolupráci se školní psycholožkou se zaměřují na ty aktivity, které primárně předcházejí nežádoucímu chování žáků a edukativně působí na jednotlivce či celé třídy. Obě pracovnice pravidelně a cíleně pracují s třídami, a to již od prvních ročníků. Současně využívají i technického zázemí školy, preventivní aktivity se střídají s aktivitami relaxačními, a to v místnosti snoezelen. V této místnosti se rozvíjí multismyslové vnímání, k čemuž se využívá bezpečného a příjemného prostředí. Cílem těchto aktivit je naučit děti uvolnit napětí, relaxovat a nacházet důvěru v ostatní.

Jen pro názornost – ve školním roce 2023/2024 eviduje sociální pedagožka 16 intervencí v terénu, 46× proběhla konzultace se zákonným zástupcem, 80 konzultací či rozhovorů s žákem, 38× práce se třídou v místnosti snoezelen, 47 krizových intervencí a 60× práce se třídou. Sociální pedagožka ve spolupráci s terénní pracovníci organizuje 1× týdně snídaňové kluby s žáky naší školy, kde se setkávají žáci napříč ročníky obou stupňů, a vznikají tak nová přátelství v příjemném prostředí při přípravě snídaně.

V minulém školním roce škola uskutečnila bezpočet aktivit preventivního charakteru, s důrazem na zážitek a vzdělání. Proběhly programy, jako jsou např. Roztančená škola, Odpadáček, Cirkus pro každého, preventivní programy v Zoologické zahradě Ostrava, preventivní programy pro starší žáky z organizace Centrum Anabell, Renarkon a spousta mimoškolních aktivit, jako jsou např. „Den pro rodinu“ či vánoční jarmark.

Síťování a spolupráce s dalšími institucemi probíhají na různých úrovních. Sociální pedagožka dochází na pravidelná setkávání multidisciplinárního týmu za daný městský obvod a setkává se se zástupci dalších neziskových organizací, kde si vyměňují zkušenosti a navazují další spolupráci. Síťování dalších institucí probíhá i prostřednictvím pořádání workshopů, které organizuje PPP Ostrava ve spolupráci se všemi institucemi zabývajícími se prevencí.

Příklady dobré praxe

Terénní pracovnice, která působí ve škole, je nedílnou součástí týmu ŠPP a úzce spolupracuje zejména se sociální pedagožkou. Spolupráce terénní pracovnice s dalšími členy týmu se odvíjí od konkrétních potřeb jednotlivých dětí zapojených do projektu. V rámci projektu pracuje TP s 20 dětmi, které mají individuální potřeby vyžadující podporu konkrétních odborných pracovníků ŠPP.

Činnost TP je rozdělena mj. do následujících konkrétních aktivit:

- TP v rámci terénní práce pravidelně zajišťuje doprovody zákonných zástupců např. do PPP, SPC – zejména z důvodu zajištění vyšetření žáka v těchto institucích a dodržení termínu vyšetření, které zaručí zachování podpůrných opatření a komplexní podpory žáka;
- podpora TP v rámci výuky a individuální doučování žáků.

Níže uvedený případ popisuje spolupráci mezi TP a ostatními členy ŠPP.

Dvě žákyně, které navštěvují 3. ročník, nastoupily k plnění školní docházky na ZŠ Gen. Janka dne 1. 9. 2024. Obě dívky do té doby žily se svými rodiči v Německu. Při přijímacím pohovoru bylo zjištěno, že úroveň znalostí českého jazyka dívek je v porovnání s vrstevníky nedostačující a dívky nemohou nastoupit do ročníku dle svého věku. To potvrdila i srovnávací zkouška z dalších základních předmětů.

Speciální pedagožka a sociální pedagožka navrhly zapojení těchto dívek do projektu a podporu ze strany terénní pracovníce. Od počátku také probíhala intenzivní komunikace se zákonnými zástupci.

Sociální pedagožka a terénní pracovníce ve spolupráci s třídní učitelkou naplánovaly zajištění osobní podpory TP ve výuce a individuální doučování po výuce zejména v českém jazyce a matematice. Následně speciální pedagožka provedla několik depistáží v hodinách českého jazyka a matematiky. Po třech měsících byla vyhodnocena dosavadní podpora a průběh vzdělávání.

ŠPP doporučilo vyšetření obou dívek v PPP Ostrava, protože u dívek přetrvávají obtíže v oblasti kognitivních funkcí a dívky vyrůstají v nepodnětném rodinném prostředí. Zákonní zástupci s navrhovanou podporou souhlasili a byl zajištěn doprovod zákonného zástupce s dívkami do PPP Ostrava. Z výsledku vyšetření vyplynulo, že dívky budou odeslány do SPC Ostrava z důvodu oslabených kognitivních funkcí. I v tomto případě byl poskytnut doprovod TP do tohoto zařízení. V doporučení je poskytnutí podpory III. stupně včetně asistenta pedagoga. Na základě těchto závěrů je dohodnuto pokračovat v nastavené podpoře ze strany TP ve formě doučování po výuce a komunikace se zákonnými zástupci.

Obě dívky byly zapojeny i do všech aktivit, které škola organizovala v rámci projektu, jako jsou např. akce vánoční jarmark, Halloween a tvůrčí dílničky.

Metodika projektu *Prevence předčasných odchodů ze vzdělávání ve městě Ostrava* se věnovala několika klíčovými oblastem. V kapitole první jsme představili cíle a nástroje projektu, které měly za úkol zvýšit školní úspěšnost žáků základních škol ohrožených školním neúspěchem a snížit rizika jejich předčasného odchodu ze vzdělávání, a to zejména prostřednictvím multidisciplinárního přístupu. Úloha a pozice terénního pracovníka byly stěžejní pro realizaci projektu, jeho práce byla vykazována v monitorovacích tabulkách a pro každého žáka byl zpracován plán podpory ve formě identifikační karty. Motivace formou prožitkových besed a tvůrčích dílen byla dalším důležitým nástrojem, stejně jako poskytování další odborné pomoci rodičům a žákům prostřednictvím síťování.

V kapitole druhé jsme se věnovali problematice školní neúspěšnosti, její prevenci, intervenci a kompenzaci. Popsali jsme nástroje projektu pro práci se žáky ohroženými neúspěchem a předčasným odchodem ze vzdělávání, které zahrnovaly individuální, skupinové a plošné aktivity zaměřené na podporu osobnostního rozvoje žáků, jejich motivaci ke vzdělávání a posílení rodičovských kompetencí.

V kapitole třetí jsme rozpracovali prostředky prevence a intervence, které zahrnovaly školní poradenské pracoviště, terénního pracovníka, garanta terénních pracovníků, identifikační kartu žáka a individuální plán podpory, monitorovací tabulku žáka, prožitkové besedy, tvůrčí dílny pro žáky a rodiče, multidisciplinární tým a propojování spolupracujících organizací.

V kapitole čtvrté jsme se zaměřili na propojování institucionálních aktivit a aktivit spolupracujících organizací, včetně aktivit sociální pomoci a služeb, kariérového poradenství ve škole, spolupráce s Úřadem práce ČR a pedagogicko-psychologickou poradnou v Ostravě-Zábřehu.

V kapitole páté jsme popsali konkrétní aktivity pro prevenci a intervenci ve školách zapojených do projektu, které zahrnovaly aktivity školního poradenského pracoviště, terénních pracovníků, školy a spolupracujících organizací zaměřených na sociální podporu a pomoc.

V kapitole šesté jsme se věnovali úspěšnosti projektu *Prevence předčasných odchodů ze vzdělávání ve městě Ostrava*, zjištěním projektu, shrnutí a návrhu systémových opatření.

A v poslední sedmé kapitole jsme představili mozaiku ukázek aktivit jednotlivých základních škol zapojených do projektu včetně příkladů dobré praxe ze ZŠ MUDr. Emílie Lukášové a Klegova, Ostrava-Hrabůvka, ZŠ Ostrava-Vítkovice, Šalounova 56, ZŠ Ostrava, Nádražní 117, ZŠ Ostrava-Zábřeh, Chrjukinova 12 a ZŠ Ostrava – Mariánské Hory, Gen. Janka 1208.

Projekt úspěšně podpořil 115 žáků na 5 školách zapojených do projektu. Bylo realizováno celkem 40 tvůrčích dílen a 20 zážitkových besed. Multidisciplinární tým zpracoval metodiku k prevenci a řešení předčasných odchodů ze vzdělávání a poskytl přehled nástrojů pro realizaci prevence a intervence školní neúspěšnosti.

Projekt se také potýkal s problémy, jako byly nespolečné některých rodin, nezájem o školní docházku a finanční obtíže vedoucí k odstěhování. Navzdory snahám se nepodařilo nastavit změnu v hodnotovém žebříčku rodin ze sociálně vyloučených lokalit, které nepovažují vzdělávání za potřebné pro další život jejich dětí vzhledem ke každodennímu řešení existenčních otázek, kterým tyto rodiny čelí. Bohužel také musíme zmínit, že se terénní pracovníci nemohli v takové míře věnovat péči o rodiny, zejména pak zákonné zástupce, protože administrativní zátěž projektu byla značně objemná a ubírala tak čas na samotnou terénní práci.

V projektu se povedlo aktivně zapojit žáky především v rámci zážitkových besed, které vedly osobnosti zaměřující se na různé oblasti jako kadeřnictví, hudba a DJing, moderace a zejména komunikace a práce se sociálními sítěmi. Ambasadoři dětem předali cenné rady, zkušenosti a věříme, že touto pozitivní a emotivní formou, na kterou děti reagovaly velice pozitivně, dáme kvalitní základ zájmu o to, aby se dále vzdělávaly a byly úspěšné. V rámci besed jsme se dotýkali také témat jako genderová a kulturní rozmanitost, s níž se některé děti seznámily blíže úplně poprvé. Vnímáme jako potřebné motivovat zejména dívky, které se v mnoha případech dále nevzdělávají a je jim definována určitá životní role. Mladší děti pak velice bavily tvořivé dílny, které terénní pracovníci realizovali také v místech, kde žijí cílové komunity. Tyto dílny také sloužily k navazování vztahů se zákonnými zástupci a jsou neocenitelným nástrojem při práci s dospělými.

Zástupci škol se shodli na významu a důležitosti role terénního pracovníka, který se stal nedílnou součástí podpůrných nástrojů školy v práci s inkluzivními žáky. Všechny školy shodně chtějí pokračovat v práci TP, kteří stále hlouběji pronikají do komunit a velice pomáhají celým rodinám, zejména pak žákům dokončit ZŠ a dále pokračovat ve vzdělávání.

Také město Ostrava ve spolupráci se zřizovateli hodlají i v budoucnu podporovat a realizovat aktivity podporující rodiny ve špatné socioekonomické situaci, které čelí odloučení ze společnosti. Jako klíčovou vnímáme intenzivní práci se zákonnými zástupci dětí, kteří jsou často tou jedinou „překážkou“ v rozvoji dětí. Dále je naším cílem podporovat žáky v dokončení studií a návazném vzdělávání včetně podpory mimoškolních aktivit cílených na rozvoj neformálních dovedností a kompetencí. Chtěli bychom společnost, která bude prostřednictvím svých komunit rozvíjet město, v němž žijeme.

Příloha č. I

Seznam regionálních organizací, které spolupracují nebo komunikují se školami zapojenými v projektu **Prevence předčasných odchodů ze vzdělávání ve městě Ostrava**

AZ Help, z. s.	Chopinova 523/10, 702 00 Moravská Ostrava a Přívoz
CENTROM, z. s	Sírotčí 692, 703 00 Ostrava-Vítkovice
Centrum Anabell, z. ú.	Pivovarská 4/10, 702 00 Moravská Ostrava a Přívoz
Centrum sociálních služeb Ostrava, o. p. s.	Jahnova 867/12, 709 00 Ostrava-Mariánské Hory
Dětské centrum Pluto, p. o.	Hornická 900/8, 735 64 Havířov Prostřední Suchá
Diakonie ČCE - zařízení Náruč	Syllabova 1306/20, 703 00 Ostrava-Vítkovice
Diakonie Českobratrské církve evangelické	Syllabova 1278/19, 703 00 Ostrava-Vítkovice
Diecézní charita ostravsko-opavská	Kratochvílova 931, 702 00 Moravská Ostrava a Přívoz
Charita sv. Alexandra	Bastlova 694/9, 700 30 Ostrava-Zábřeh
Krizové centrum Ostrava, z. s.	Ruská 94/29, 703 00 Ostrava-Vítkovice
Pavučina, o. p. s. - volnočasové kluby Klikla Ostrava-Zábřeh	Bořivojova 620, 718 00 Slezská Ostrava Bedrnova 1, 700 30 Ostrava-Zábřeh
Renarkon, o. p. s.	Mariánskohorská 1328/29, 702 00 Ostrava
Rodinné a komunitní centrum Chaloupka, z. s.	Smetanovo náměstí 7, 702 00 Moravská Ostrava
Salesiánské středisko volného času Don Bosco	Vítkovická 28, 702 00 Moravská Ostrava

Slezská diakonie Ostrava, Aktivizační centrum pro rodiny v závislostech – Stezka	Štramberská 2871/47, 703 00 Ostrava-Vítkovice
SPOLEČNĚ-JEKHETANE, o. p. s.	U Tiskárny 515/3, 702 00 Ostrava-Přívoz Božkova 969/65, 702 00 Ostrava-Přívoz
Tutorie, z. s. (dříve S.T.O.P)	Bastlova 694/9, 700 30 Ostrava-Zábřeh
Vzájemné soužití, o. p. s.	Bieblova 404/8, 702 00 Moravská Ostrava a Přívoz
WOMEN FOR WOMEN, o. p. s.	Vlastislavova 152/4, 140 00 Praha 4 Nusle
MSIC – Moravskoslezské inovační centrum Ostrava, a. s.	Technologická 375/3, 708 00 Ostrava-Pustokovec
MS PAKT – Moravskoslezský pakt zaměstnanosti, z. s.	Varenská 1414/1, 702 00 Moravská Ostrava a Přívoz

Příloha č. II

Seznam použitých zkratk

AI	artificial intelligence (umělá inteligence)
ČCE	Českobratrská církev evangelická
ČR	Česká republika
ČS	Česká spořitelna
ID	identifikační karta žáka
ESF	Evropský sociální fond
EU	Evropská unie
MFK	městský fotbalový klub
MS	mistrovství světa
MMO	Magistrát města Ostravy
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
NNO	nestátní nezisková organizace
NPI	Národní pedagogický institut České republiky
NPO	Národní plán obnovy
NZDM	nízkoprahové zařízení pro děti a mládež
OPZ+	Operační program Zaměstnanost+
OSPOD	orgán sociálně-právní ochrany dětí
PČR	Policie České republiky
PLPP	plán pedagogické podpory
PPP	pedagogicko-psychologická poradna
PROP	Podpora rovných příležitostí
SAS	sociálně aktivizační služba
SMO	statutární město Ostrava
SPC	speciálně pedagogické centrum
SŠ	střední škola
SVL	sociálně vyloučená lokalita
ŠPP	školní poradenské pracoviště

TP	terénní pracovník / pracovnice
TV	tělesná výchova
ÚP ČR	Úřad práce České republiky
VOŠ	vyšší odborná škola
ZŠ	základní škola
ZZ	zákonný zástupce

Příloha č. III

ID karta a plán individuální podpory žáka

Způsob výběru a zařazení žáka do projektu vycházel z metodiky připravené Národním pedagogickým institutem ČR Identifikace žáků se sociálním znevýhodněním v základní škole. Poradenský pracovník školního poradenského pracoviště s terénním pracovníkem nejdříve vytipovali žáky z tříd školy. U navržených žáků postupovali dle metodiky: vyplnili údaje do jednotlivých oblastí v kartě žáka, posoudili míru jejich znevýhodnění, doplnili celkové skóre (index) a následně byli žáci rozděleni podle dílčích hodnot a celkového indexu do skupin.

Do projektu pak byli vybráni žáci s nejvyšším indexem míry znevýhodnění. Po roce projektu terénní pracovník provedl následnou identifikaci znevýhodnění a upřesnil individuální plán podpory pro žáka na další rok projektu.

ID karta - individuální plán podpory			
Jméno:			
Škola, třída:			
Zaměření v 1. roce projektu	IP	Zaměření v 2. roce projektu	IP
Oblast: podpora v domácím prostředí			
Kontrola TP – příprava na výuku, DÚ.			
Žák chodí nepřípraven do školy, bez šk. potřeb, bez úkolů – kontrola soc. pedagoga ve škole apod.			
Oblast: čeština je problém			
Malá sl. zásoba, neplní úkoly, protože nerozumí, potřebuje doučování, režim, volnočasové aktivity apod.			
Oblast: chování je problém			
Žák má odlišné normy a pravidla, domácí prostředí jiné, neg. vlivy – dát si pravidla, režim, plnění úkolů, kontrola apod.			
Oblast: motivace k učení, absence			
Sledování docházky, kontrola v rodině apod.			
Žák nemá zájem o školu, vzdělávání, má velkou absenci.			

Oblast: ekonomické problémy v rodině			
Nastupuje OSPOD, NNO, soc. pedagog, TP.			
Oblast: nespolupráce rodiny			
ZZ dlouhodobě nereaguje na návrh spolupráce, nekomunikuje, což negativně ovlivňuje vzdělávání.			
Oblast: osobnostní problém (vlastnosti, charakter)			
Speciální vzd. potřeby - vyšetření PPP, medikace.			
Profesní orientace			

Příloha č. V

Složení multidisciplinárního týmu

Členové multidisciplinárního týmu přinášeli do projektu své zkušenosti a odborné znalosti. Předkládali návrhy a řešení k diskutovaným oblastem a tématům v průběhu realizace i na jednotlivých setkáních multidisciplinárního týmu. Navrhovali konkrétní řešení problémů jednotlivých zástupců cílové skupiny dětí a žáků. V neposlední řadě se také podíleli na tvorbě této metodiky.

Povinní účastníci

Vedoucí multidisciplinárního týmu: zástupce oddělení školství, Magistrát města Ostravy

Hlavní metodik: externí zástupce

Garant terénních pracovníků: zástupce oddělení školství, Magistrát města Ostravy

Terénní pracovníci: celkem 5 TP ze škol zapojených v projektu

Odborní konzultanti:

MSIC – zástupce Moravskoslezské inovační centrum Ostrava, a. s.

MS PAKT – zástupce Moravskoslezský pakt zaměstnanosti, z. s.

OSPOD – zástupce oddělení sociálně-právní ochrany dětí, Magistrát města Ostravy

PPP – zástupce Pedagogicko-psychologická poradna, Ostrava-Zábřeh, p. o.

RKC Chaloupka, z. s. – zástupce

ÚP – zástupce Úřad práce Ostrava

Zástupce oddělení sociálních služeb, Magistrát města Ostravy

Zástupce oddělení školství, Magistrát města Ostravy (2 zástupci)

Zástupce oddělení školství – odborný konzultant v oblasti práva – Magistrát města Ostravy

Zástupci škol – zástupci 5 škol zapojených v projektu

Nepovinní účastníci

Vedoucí odboru kultury a školství, Magistrát města Ostravy

Vedoucí oddělení strategie a projektů ve vzdělávání, Magistrát města Ostravy

Ředitelé škol zapojených v projektu (celkem 5)

Výkonná ředitelka – Rodinné a komunitní centrum Chaloupka, z. s.

Příloha č. VI

Přehledná analytika projektu

Tabulka č. 1: Počet osob podpořených v projektu v období od 1. 9. 2023 do 8. 2. 2025

	počet dětí účastnících se besed	počet dětí účastnících se tvůrčích dílen	počet dětí využívajících individuální a skupinové intervence	počet dětí využívajících pomoci terénních pracovníků
ZŠ Lukášové a Klegova	151	111	28	31
ZŠ Chrjukinova	93	134	64	26
ZŠ Nádražní	92	77	19	30
ZŠ Gen. Janka	79	102	39	28
ZŠ Šalounova	95	315	47	40

Tabulka č. 2: Počet realizovaných aktivit v projektu v období od 1. 9. 2023 do 8. 2. 2025

	počet realizovaných besed	počet realizovaných tvůrčích dílen	počet individuálních a skupinových intervencí
ZŠ Lukášové a Klegova	4	6	148
ZŠ Chrjukinova	3	6	106
ZŠ Nádražní	3	7	75
ZŠ Gen. Janka	3	8	217
ZŠ Šalounova	3	6	96

Příloha č. VII

Motivační program pro děti – doplňkový materiál k projektu

Jedná se o návazný program ukazující další možnou práci s žáky směrem k posílení jejich motivace a zájmu o budoucí povolání.

Motivační program je navržen tak, aby děti motivoval k přemýšlení o své budoucnosti, plánování kroků k dosažení svých snů a uvědomění si důležitosti podpory okolí. Program je inspirován konceptem Reteaming. Reteaming je koučovací metoda zaměřená na řešení. Návazné aktivity jsou voleny tak, aby měly přesah do dynamiky třídního kolektivu a tím pozitivně ovlivňovaly klima ve třídě.

Tento program zpracovala Mgr. Kateřina Puterová, metodička prevence v pedagogicko-psychologické poradně. Autorka je frekventantka psychoterapeutického výcviku orientovaného na řešení pod výcvikovým střediskem Dalet Olomouc. Návazný program je součástí projektu *Prevence předčasných odchodů ze vzdělávání ve městě Ostrava*.

Program navazující na interaktivní besedy: Mapa k mému vysněnému povolání

Metodika „*Moje vysněné povolání*“ vznikla jako praktický nástroj pro pedagogy, kteří chtějí systematicky podporovat u dětí motivaci, sebevědomí a schopnost plánovat svou profesní budoucnost. Navazuje na předchozí besedy a aktivity zaměřené na rozvoj osobnostních a sociálních dovedností žáků a nabízí ucelený soubor aktivit, pracovních listů a reflexí, které žákům umožňují nejen snít o budoucím povolání, ale také aktivně promýšlet cestu k jeho dosažení.

Cílem této metodiky je vést děti k uvědomění si vlastních silných stránek, rozpoznání podpůrných zdrojů v okolí a plánování konkrétních kroků, které je mohou přiblížit k jejich profesnímu snu. Důraz je kladen na individuální přístup, respektování tempa každého žáka a vytváření bezpečného prostoru pro sdílení, spolupráci i experimentování. Metodika využívá principů Reteamingu – tedy rozdělení cesty za snem do malých, zvládnutelných kroků, které posilují motivaci a umožňují pružně reagovat na případné překážky či změny v cílech žáků.

Jednotlivé aktivity jsou koncipovány tak, aby rozvíjely nejen schopnost plánovat a reflektovat, ale také kreativitu, vzájemnou podporu a komunikaci ve třídě. Práce s mapou cesty za snem, role-playing, skupinové hry i individuální reflexe pomáhají žákům uvědomit si vlastní hodnotu, ocenit pokroky a naučit se překonávat překážky. Metodika je flexibilní – umožňuje přizpůsobení konkrétním potřebám třídy i jednotlivých žáků a nabízí inspiraci pro další rozvojové aktivity v průběhu školního roku.

Věřím, že tento materiál bude cenným pomocníkem pro všechny pedagogy, kteří chtějí své žáky vést nejen k profesní orientaci, ale i k odpovědnému a radostnému přístupu k vlastní budoucnosti.

Tvorba mapy

Mapu mohou žáci vytvářet samostatně, postupně v průběhu jednotlivých hodin, nebo může pedagog připravit základní strukturu mapy předem. Výběr postupu závisí na věku, zkušenostech a potřebách konkrétní skupiny žáků.

Pokud se rozhodnete pro individuální tvorbu, žáci mají možnost rozvíjet vlastní kreativitu, volit si symboly,

barvy a způsob zápisu podle svých představ a potřeb. Tento přístup podporuje osobní vztah k mapě a vede k hlubšímu zapojení žáků do celého procesu.

Alternativně může pedagog navrhnout jednotnou podobu mapy pro celou třídu, což může být vhodné zejména na začátku práce s tímto nástrojem nebo u mladších žáků. V tomto případě je možné využít různé zdroje a inspirace – například spolupráci s kolegyní z výtvarné výchovy, online nástroje jako Canva, případně využít šablony dostupné v tomto metodickém materiálu.

Obě varianty lze také kombinovat: pedagog připraví základní rámec mapy a žáci jej dále individuálně dotvářejí. Důležité je, aby mapa byla pro žáky srozumitelná, přehledná a umožňovala průběžné doplňování i reflexi v jednotlivých krocích procesu.

Při zadání tvorby mapy žákům vždy doporučuji:

- krátce vysvětlíte smysl mapy a její strukturu,
- nabídněte inspiraci i prostor pro vlastní invenci,
- podporujte sdílení a vzájemnou inspiraci mezi žáky,
- průběžně se k mapě vracíte a využíváte ji jako nástroj pro reflexi a plánování dalších kroků.

Tímto způsobem se mapa stává nejen záznamem, ale i aktivním nástrojem rozvoje a spolupráce ve třídě.

Typy, jak nad tvorbou mapy přemýšlet

Hlavní osa mapy – „Cesta za snem“

- **Vizuální podoba:** Horizontální časová osa (cesta, silnice, lána, řeka...), která vede zleva doprava.
- **Začátek:** Symbol „Teď a tady“ (např. postavička žáka, startovní čára).
- **Konec:** Symbol splněného snu (např. vysněné povolání, hvězda, vlajka, trofej).

Klíčové zastávky/celky na cestě (podle kroků Reteamingu)

Každý krok je znázorněn jako výrazná zastávka, bublina, stanoviště nebo „ostrov“ na cestě.

Krok	Symbol	Popis pole
1. Můj sen	Mrak, srdce	Nakresli/napiš svůj sen, přidej motto a symbol povolání
2. Cíl(e)	Cíl, vlajka	Konkrétní cíl/cíle, které povedou k naplnění snu
3. Přínosy	Slunce, úsměv	Co mi splnění snu přinese, pro mě i okolí
4. Síť podpory	Strom, síť	Kdo mě podpoří, jak o podporu požádám
5. Co už umím	Poklad, hvězdičky	Moje silné stránky, dovednosti, úspěchy
6. Co se musím naučit	Kniha, žárovka	Co potřebuji doplnit, nové dovednosti
7. Překážky	Kámen, plot	Jaké překážky mě mohou potkat, jak je zvládnou
8. První krok	Stopa, šipka	Jaký malý krok udělám jako první
9. Pokroky	Stupně, schody	Co už se mi podařilo, co jsem překonal
10. Oslava/ocenění	Konfety, pohár	Jak oslavím úspěch, komu poděkuji

Prostor pro reflexi a nové kroky

- **Pod každou zastávkou:** Malé bubliny na zápisky, obrázky, doplnění o konkrétní příběhy, zdroje, ocenění, nové nápady.
- **Volný prostor na mapě:** Pro další poznámky, experimenty, „co bych mohl zkusit jinak“, případně pro zpětnou vazbu od spolužáků či učitele.

Práce s mapou v čase

- **Možnost doplňovat:** Mapu žáci průběžně doplňují podle aktuálních kroků, zaznamenávají nové pokroky, aktualizují síť podpory nebo překážky.
- **Barevné odlišení:** Každý krok může mít vlastní barvu, symbol nebo piktogram pro lepší orientaci a vizuální přehlednost.

Inspirace a tipy k realizaci

- **Využít metaforu cesty:** Silnice, řeka, liána, stoupaní na horu – žáci si mohou zvolit vlastní metaforu, která jim je blízká.
- **Práce s obrázky a symboly:** Podporuje kreativitu, umožňuje i mladším dětem nebo méně verbálně zdatným žákům zapojit se naplno.
- **Možnost sdílení:** Mapy lze vystavit ve třídě nebo sdílet ve skupině, což posiluje motivaci a podporu mezi žáky.
- **Reflexe:** Pravidelně se k mapě vracet, doplňovat nové zkušenosti, oceňovat pokroky a plánovat další malé kroky

1. hodina

Aktivita: Moje vysněné povolání

Popis:

Návaznost na první besedu – krátce si ji s dětmi připomeňte. Každé z dětí sdílí svoji představu o vysněném povolání, následně si ji napíší do mapy jako SEN. Mapu budou děti tvořit průběžně a budou s ní pracovat v následujících hodinách. Pro inspiraci přikládám mapu, kterou používám při práci s dospělými. Mapu však děti vytvářejí zcela novou, dle své fantazie. Dále žáci nakreslí do mapy symbol svého povolání a mohou napsat i krátké motto.

Materiál:

židle uspořádané do kruhu, pastelky, propiska, tvrdý papír A3 – mapa

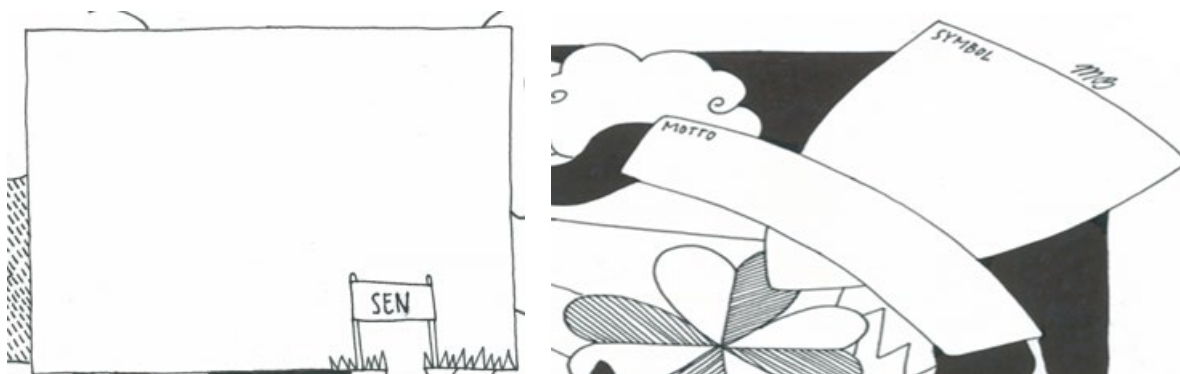
Cíl:

Pomoci dětem přemýšlet o svém budoucím povolání. Naučit děti, jak si stanovit cíle a plánovat kroky k jejich dosažení. Podpořit otevřenou komunikaci a vzájemné naslouchání.

Vhodné otázky:

Navržené otázky pomohou dětem snáz formulovat, sdílet a vizualizovat svůj profesní sen, rozvíjet vlastní motivaci a začít tvořit mapu svého vysněného povolání:

1. O jakém povolání sníš? Popiš svůj sen co nejkonkrétněji.
2. Co tě na tomto povolání nejvíc láká nebo tě inspiruje?
3. Jak by vypadala tvá ideální budoucnost, kdybys tuto práci opravdu dělal/a?
4. Kdybys mohl/a být v budoucnu čímkoli, co by to bylo a proč právě to?
5. Jaký symbol by nejlépe vystihoval tvůj profesní sen?
6. Jaké motto nebo krátký vzkaz bys k tomuto snu přidal/a?
7. Kdo tě v tomto snu podporuje nebo kdo by tě mohl podpořit?
8. Co by ti splnění tohoto snu přineslo do života?
9. Kdo nebo co tě k tomuto snu inspirovalo?
10. Jak bys svůj sen pojmenoval/a jedním slovem nebo krátkou větou?

Návazné aktivity

Aktivita: Můj vysněný den

Popis:

Děti si představí svůj vysněný den v budoucnosti, kdy už pracují ve svém vysněném povolání. Vedte děti k tomu, aby byly v popisu co nejvíce konkrétní.

Materiál:

pracovní list Můj vysněný den v práci

Cíl:

Podpořit kreativitu a vizualizaci budoucnosti.

Reflexe:

možné otázky pro reflexi po dokončení popisu:

Otázky k zamyšlení během aktivity:

1. Co tě na tvém vysněném povolání nejvíce baví?
2. Jaké konkrétní úkoly během dne vykonáváš?
3. Kdo je s tebou v práci, s kým spolupracuješ?
4. Jaké nástroje nebo pomůcky používáš?
5. Jak se cítíš během svého vysněného dne?
6. Kde přesně pracuješ – v kanceláři, venku, v ateliéru?
7. Jaký je tvůj oblíbený moment během dne?
8. Co bys chtěl/a zlepšit nebo změnit na svém vysněném dni?

Otázky pro reflexi po dokončení popisu:

1. Jak se ti líbilo představovat si svůj vysněný den?
2. Co jsi se o sobě dozvěděl/a při této aktivitě?
3. Myslíš, že je tvůj vysněný den reálný? Co bys potřeboval/a, aby se stal skutečností?
4. Jaké kroky bys mohl/a udělat už teď, aby ses přiblížil/a svému vysněnému dni?
5. Co tě na tvém vysněném dni překvapilo nebo potěšilo?

Aktivita: Role-playing

Popis:

Děti se rozdělí do dvojic a hrají scénky, kde jeden je dítě, které chce dosáhnout svého snu, a druhý je osoba, která mu pomáhá (např. rodič, učitel, přítel).

Materiál:

žádné speciální potřeby

Cíl:

Rozvíjet schopnost komunikace a spolupráce.

Reflexe:

Navržené otázky pro reflexi u dětí podporují rozvoj komunikačních dovedností, empatie, schopnosti spolupracovat, uvědomění si vlastních emocí i pohledu druhých a posilují dovednost hledat pomoc a přijímat podporu v reálných životních situacích:

1. Jak ses cítil/a v roli dítěte, které chce dosáhnout svého snu? Co bylo nejtěžší?
2. Jaké bylo být osobou, která pomáhá? Jak jsi se snažil/a podpořit druhého?
3. Co jsi se dozvěděl/a o tom, jaké to je mít sen a hledat pomoc?
4. Jak jste spolupracovali ve dvojici? Co vám pomohlo lépe komunikovat?
5. Bylo něco, co bys příště chtěl/a udělat jinak? Proč?
6. Jaké pocity u tebe vyvolala situace, kterou jste hráli?
7. Co jsi si uvědomil/a o sobě a o druhých při této hře?
8. Jak ti tato zkušenost může pomoci v reálném životě, když budeš chtít dosáhnout svého cíle?

Otázky k rozšíření reflexe a empatie:

1. Jak bys pomohl/a někomu jinému, kdo má podobný sen jako ty?
2. Co jsi se naučil/a o důležitosti naslouchání a podpory?
3. Jaké vlastnosti jsou podle tebe důležité, když někomu pomáháš dosáhnout jeho snu?

2. hodina

Aktivita:

Co už umím

Popis:

Děti si s vyučujícím povídají o tom, co umí, co je baví a jak jim to může pomoci k dosažení vysněného povolání. Hovoří také o tom, co (kdo) jim pomohlo se tyto věci naučit. Do mapy následně vypíší vše, na co přišly.

Materiál:

mapa, propiska, pastelky

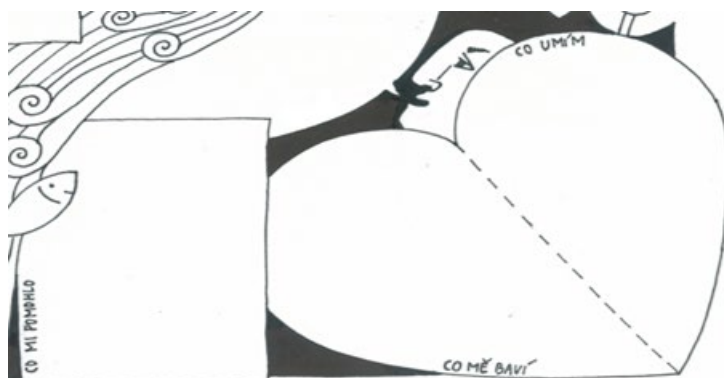
Cíl:

Zvědomení si svých vlastních zdrojů.

Vhodné otázky:

Navržené otázky podpoří uvědomění vlastních zdrojů, posílí sebedůvěru a propojí dosavadní zkušenosti s budoucími cíli dětí:

1. Co všechno už umíš, na co jsi pyšný/pyšná?
2. Které činnosti tě nejvíc baví a proč právě ty?
3. Které dovednosti nebo znalosti ti jdou nejlépe?
4. Jak ti to, co už umíš, může pomoci na cestě k tvému vysněnému povolání?
5. Kdo nebo co ti nejvíc pomohlo se tyto věci naučit?
6. Kdy sis naposledy všiml/a, že se ti něco opravdu povedlo? Co to bylo?
7. Jak ses cítil/a, když se ti něco podařilo?
8. Kterou svou dovednost bys chtěl/a ještě více rozvíjet?
9. Jak můžeš své silné stránky využít i v jiných situacích?
10. Co bys poradil/a kamarádovi, který by chtěl být v něčem stejně dobrý jako ty?

Návazná aktivita

Aktivita: Lístečky ocenění

Popis:

Doprostřed kruhu dáme žákům k dispozici lístečky. Každý žák si může vzít, kolik jich chce. Na lístečky pak napíše tomu, komu chce, ocenění. U některých tříd je lepší vymezit, jak budou vzkazy začínat: „Oceňuji tě za to, že... Líbí se mi na tobě, že..., doplňte si dle svého uvážení.“ Následně žáci lístečky přečtou a předají vybranému spolužákovi.

Materiál:

lístečky ve tvaru srdce, propisky

Cíl:

Uvědomění si svých dobrých vlastností.

Reflexe:

Navržené otázky pro reflexi u dětí podporují uvědomění vlastních silných stránek, posilují sebevědomí, motivaci a schopnost ocenit sebe i druhé, což přispívá k pozitivnímu klimatu ve třídě a rozvoji zdravého sebehodnocení:

1. Jak ses cítil/a, když jsi dostal/a ocenění od spolužáků?
2. Co tě nejvíce potěšilo na tom, co o tobě ostatní napsali?
3. Bylo něco, co tě překvapilo nebo co jsi o sobě možná ani nevěděl/a?
4. Jaké vlastnosti na sobě nejvíce oceňuješ ty sám/sama?
5. Jaké ocenění jsi rád/a dal/a ostatním a proč právě to?
6. Pomohlo ti psaní a čtení ocenění lépe si uvědomit, co je na tobě dobré?
7. Jak můžeš využít tyto pozitivní vlastnosti ve škole, doma nebo s kamarády?
8. Co bys chtěl/a na sobě ještě zlepšit nebo rozvíjet?
9. Jaký vliv má ocenění od ostatních na tvou motivaci a sebevědomí?
10. Jak se můžeš chovat k ostatním, aby se i oni cítili ocenění a podporování?

3. hodina

Aktivita: Co se musím ještě naučit

Popis:

Návazná hodina na druhou besedu – krátce si ji s dětmi připomeňte. Děti s vyučujícím hovoří o tom, co by se potřebovaly naučit, změnit, čeho dosáhnout, aby se jejich sen uskutečnil. Děti mají za úkol najít několik cílů, které jim mohou pomoci uskutečnit jejich sen. Do své mapy tyto cíle pak zaznamenají.

Materiál:

mapa, propiska, pastelky

Cíl:

Žáci si rozpracují konkrétní malé krůčky, které jim pomohou k dosažení jejich snu.

Vhodné otázky:

Navržené otázky pro reflexi u žáků podporují konkrétní pojmenování cílů, motivaci k učení, plánování malých kroků a aktivní zapojení do procesu rozvoje potřebných dovedností k dosažení vlastního snu:

1. Co je potřeba, abys mohl/a svůj sen uskutečnit?
2. Jaké dovednosti nebo znalosti ti ještě chybí k dosažení tvého cíle?
3. Co by ses chtěl/a naučit jako první?
4. Jak poznáš, že ses v dané oblasti zlepšil/a?
5. Kdo ti může s učením nebo tréninkem pomoci?
6. Jaký malý krok můžeš udělat už tento týden?
7. Jaké překážky by ti mohly stát v cestě a jak je můžeš překonat?
8. Co tě na učení nových věcí nejvíc motivuje?
9. Jak bys oslavil/a, kdybys udělal/a první pokrok?
10. Na co se při učení nových věcí nejvíc těšíš?

Návazná aktivita

Aktivita: Šťastná fotka – třídní koláž

Popis:

Každý žák pošle vyučujícímu jednu fotku, na které je na sebe pyšný, že něco zvládl, dokázal, že se mu něco podařilo. Ptáme se žáka, co všechno mu pomohlo tohoto okamžiku dosáhnout. Žáci z fotek a různých obrázků z časopisů následně udělají hromadnou koláž úspěchů a vyvěsí si ji ve třídě.

Materiál:

jedna fotografie od každého žáka, lepidlo, nůžky, libovolné časopisy

Cíl:

Podpořit u žáků uvědomění si vlastních úspěchů, posílit jejich sebevědomí a schopnost reflektovat, co jim pomáhá dosahovat cílů. Aktivita také rozvíjí pozitivní atmosféru ve třídě a podporuje sdílení radosti z úspěchů s ostatními.

Reflexe:

Navržené otázky pro reflexi u žáků podporují uvědomění si vlastních úspěchů, posilují sebevědomí, schopnost reflektovat cestu k dosažení cíle a přispívají k budování pozitivní atmosféry a vzájemné podpory ve třídě:

1. Proč sis vybral/a právě tuto fotku? Co pro tebe tento okamžik znamená?
2. Jak ses cítil/a, když se ti podařilo dosáhnout tohoto úspěchu?
3. Co ti nejvíc pomohlo k tomu, abys tohoto okamžiku dosáhl/a?
4. Kdo nebo co tě při cestě k úspěchu nejvíce podpořil/o?
5. Jaké vlastnosti nebo dovednosti jsi při tom využil/a?
6. Narazil/a jsi na nějaké překážky? Jak ses s nimi vypořádal/a?
7. Co ses o sobě díky této zkušenosti naučil/a?
8. Jaký další cíl by sis chtěl/a v budoucnu splnit?
9. Jak se cítíš, když vidíš koláž úspěchů celé třídy?
10. Co bys poradil/a ostatním, kteří by chtěli zažít podobný úspěch?

4. hodina

Aktivita: Plánování prvního kroku

Popis:

V této hodině se žáci s vyučujícím věnují tomu, co žáci bezprostředně udělají pro dosažení jednoho vybraného cíle vytvořeného v minulé hodině. Je užitečné dbát na to, aby se jednalo skutečně o malý krůček, nic velkého, ale něco, co „uvede věci do pohybu“. Každý žák si stanoví první krůček a zapíše si ho do mapky.

Materiál:

mapa, propiska, pastelky

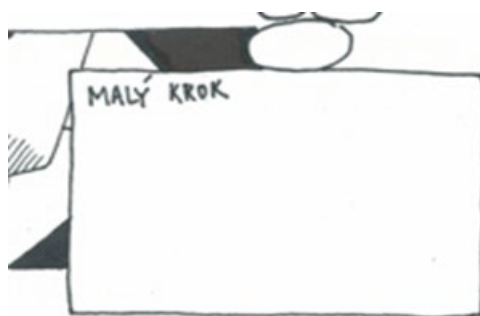
Cíl:

Naučit děti plánovat a rozpoznávat kroky potřebné k dosažení svých cílů.

Vhodné otázky:

Navržené otázky pomáhají žákům konkretizovat, naplánovat a uvědomit si první reálný krok na cestě k jejich cíli, posilují motivaci a podporují odpovědnost za vlastní rozvoj:

1. Jaký konkrétní malý krok můžeš udělat jako první, abys se přiblížil/a ke svému cíli?
2. Co přesně budeš dělat a kdy to uděláš?
3. Jak poznáš, že jsi tento krok opravdu udělal/a?
4. Co ti může pomoci, aby se ti tento první krok podařilo uskutečnit?
5. Kdo ti s tímto krokem může pomoci nebo tě podpořit?
6. Co by ti mohlo tento krok ztížit a jak to můžeš překonat?
7. Jak se budeš cítit, až první krok zvládneš?
8. Jakou malou oslavu si můžeš dopřát, když se ti to podaří?
9. Jak si zaznamenáš, že jsi krok udělal/a?
10. Co bys poradil/a kamarádovi, který si také plánuje svůj první krok k cíli?

Návazné aktivity

Aktivita: Létající koberec

Popis:

Děti se postaví na padák (příp. deku, povlečení), který by měl být zaplněn téměř celý žáky. Vyučující jim sdělí, že koberec se pokazil a je nutno jej obrátit tak, že strana, na které hráči stáli, musí být otočena k zemi. Přitom však nikdo nesmí z koberce sestoupit. Skupina musí najít způsob, jak uvolnit část padáku, aby ho bylo možné otočit.

Materiál:

psychemotorický padák, popř. staré povlečení (deka)

Cíl:

Uvědomění si, že některé věci nejdou hned na první pokus, že je potřeba si je vyzkoušet opakovaně a jít krok za krokem.

Reflexe:

Navržené otázky pro reflexi u žáků podporují rozvoj spolupráce, komunikace, trpělivosti, schopnosti hledat nová řešení, učit se z chyb a uvědomit si, že úspěch často vyžaduje opakované pokusy a týmovou práci:

1. Jak jste se ve skupině domlouvali na postupu? Co vám v komunikaci pomáhalo?
2. Jak jste se cítili, když se vám nedařilo koberec otočit hned napoprvé?
3. Co jste museli změnit nebo vyzkoušet jinak, aby se vám úkol podařil?
4. Kdo přišel s nápadem, který vás posunul dál? Jak jste na jeho nápad reagovali?
5. Jak jste si rozdělili role a úkoly? Bylo to důležité pro úspěch?
6. Co byste příště udělali jinak, abyste byli úspěšnější nebo rychlejší?
7. Jaký pocit jste měli, když se vám podařilo koberec otočit?
8. Co jste se díky této aktivitě naučili o spolupráci a trpělivosti?
9. Stalo se, že někdo navrhl řešení, které jste nejprve odmítli, ale nakonec fungovalo? Jak jste se o tom rozhodovali?
10. Jak můžete zkušenosti z této aktivity využít v jiných situacích, kdy něco nejde hned?

Aktivita: Sliby

Popis:

S dětmi hovoříme o tom, co mohou slíbit, že udělají, aby se posunuly směrem ke svému cíli. Na papír obkreslí svoji ruku, do prstů vepíší svoje dobré vlastnosti a do dlaně slib. Následně každý svoji vystřiženou ruku prezentuje a nalepí na společný flipchart, který bude ve třídě. K těmto slibům je pak vhodné se vrátit po sedmé hodině.

Materiál:

papír, pastelky, nůžky, flipchart

Cíl:

Uvědomění si dobrých vlastností, které žákům mohou pomoci k dosažení cíle.

Reflexe:

Navržené otázky pro reflexi u žáků podporují uvědomění si vlastních silných stránek, posilují osobní odpovědnost za své cíle, motivaci k jejich plnění a schopnost využívat své dobré vlastnosti při překonávání překážek:

1. Jaké dobré vlastnosti sis do prstů napsal/a a proč právě tyto?
2. Jak ti tyto vlastnosti mohou pomoci při plnění tvého slibu?
3. Jaký slib sis do dlaně napsal/a? Proč je pro tebe důležitý?
4. Co pro tebe bylo nejtěžší při vymýšlení vlastností nebo slibu?
5. Jak se cítíš, když svůj slib prezentuješ ostatním?
6. Kdo nebo co ti může pomoci, když budeš mít pocit, že svůj slib nemůžeš splnit?
7. Jak můžeš své dobré vlastnosti rozvíjet i v jiných situacích?
8. Co bys poradil/a ostatním, kteří si dávají podobný slib?
9. Jak ti pomůže společný flipchart ve třídě připomínat tvůj slib?
10. Jaký první krok uděláš, abys svůj slib splnil/a?

5. hodina

Aktivita: Síť podpory

Popis:

Návaznost na čtvrtou besedu – krátce si ji s žáky připomeňte. Děti společně s vyučujícím přemýšlejí, kdo a jak jim může v plnění jejich pracovního snu pomoci. Hovoří také o tom, jak o podporu požádat. Následně do mapy nakreslí síť podpory.

Materiál:

mapa, propiska, pastelky

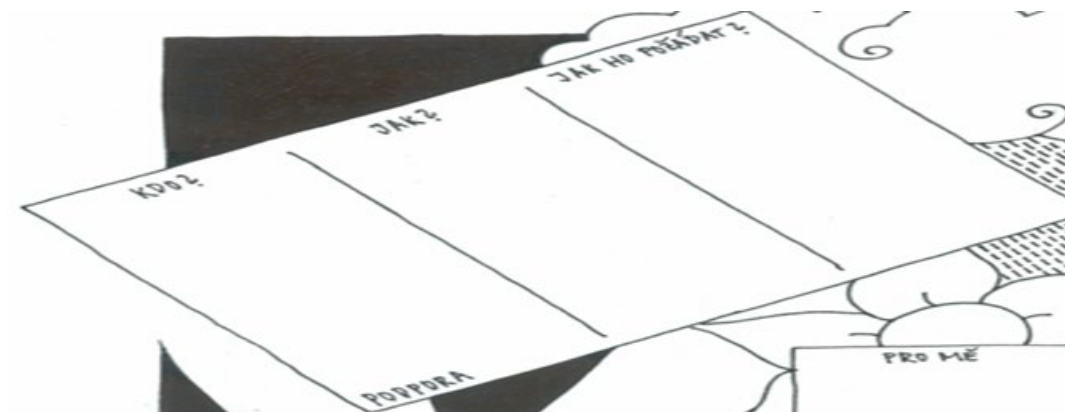
Cíl:

Děti díky tvorbě sítě dokážou najít osoby, které stojí při nich a podpoří je.

Vhodné otázky:

Navržené otázky žákům pomohou rozpoznat a pojmenovat své zdroje podpory, promyslet konkrétní formy pomoci a posílit dovednosti v komunikaci a budování vztahů, které jsou pro naplňování snů klíčové:

1. Kdo ti v životě nejvíce pomáhá a podporuje tě na cestě k tvému snu?
2. Na koho se můžeš obrátit, když potřebuješ poradit nebo povzbudit?
3. Kdo už ti někdy v minulosti pomohl překonat těžkou situaci?
4. Jak konkrétně ti tito lidé mohou pomoci při plnění tvého pracovního snu?
5. Kdo by ti mohl pomoci získat nové dovednosti nebo zkušenosti potřebné pro tvůj sen?
6. Jak můžeš o podporu tyto osoby požádat?
7. Co bys těmto lidem řekl/a, aby pochopili, jaká pomoc je pro tebe důležitá?
8. Jak můžeš poděkovat lidem, kteří tě podporují?
9. Kdo další by mohl být součástí tvé podpůrné sítě, i když tě zatím přímo nepodporoval?
10. Jak můžeš i ty sám/sama být oporou pro ostatní na jejich cestě za snem?

Návazné aktivity

Aktivita: Role-playing

Popis:

Rozdělte žáky do skupin. Každá skupina dostane krátký popis situace, ve které si musí říct o podporu. Na dané zadání musí zahrát scénku. Jedno zadání mají alespoň dvě skupiny. Po sehrání scének hovoříme s žáky o tom, jaké rozdíly jsme v prosbě o podporu (pomoc) viděli, co se nám líbilo, jak bychom reagovali my sami, kdyby nás takto požádal někdo o pomoc nebo bychom pomoc sami potřebovali apod.

Situace 1:

Jeden z kamarádů si dělá srandu z toho, jak chodím oblékaný/oblékaná. Bojím se mu cokoliv říct. Ale chci to řešit, proto jdu za druhým kamarádem, kterého požádám o pomoc.

Situace 2:

Spolužák mi neustále bere z lavice věci. Několikrát jsem ho prosil/a, ať to nedělá. Jak si řeknu o pomoc a komu?

Situace 3:

Někdo (neznám číslo) mi neustále píše oplzlé zprávy na WhatsAppu. Já se bojím. Komu a jak si řeknu o pomoc?

Materiál:

Vytištěné situace pro každou skupinu.

Cíl:

Děti se naučí, jak požádat o pomoc.

Reflexe:

Navržené otázky pro reflexi u žáků podporují rozvoj dovednosti požádat o pomoc, uvědomění si vlastních pocitů a potřeb v obtížných situacích, empatii vůči druhým, schopnost rozlišit různé způsoby žádosti o podporu a posilují odvahu i připravenost řešit problémy otevřenou komunikací:

1. Jak jste se cítili v roli člověka, který žádal o pomoc?
2. Co vám při žádosti o pomoc přišlo nejtěžší?
3. Jak jste se cítili v roli toho, kdo pomoc poskytoval?
4. Co byste udělali jinak, kdybyste byli v této situaci ve skutečnosti?
5. Jaké způsoby žádosti o pomoc jste ve scénkách viděli? Které se vám zdály nejúčinnější a proč?
6. Jak byste reagovali, kdyby vás někdo požádal o pomoc podobným způsobem?
7. Co byste poradili někomu, kdo se bojí o pomoc požádat?
8. Jak poznáte, že někdo opravdu potřebuje pomoc, i když si o ni přímo neřekne?

Otázky ke konkrétním situacím

Situace 1: Výsměch kvůli oblékání

- Jaké pocity jste měli, když jste museli požádat kamaráda o pomoc s výsměchem?
- Jak byste chtěli, aby vám kamarád v takové situaci pomohl?
- Co byste udělali, kdybyste byli svědkem podobného výsměchu?

Situace 2: Spolužák bere věci

- Jak jste se rozhodovali, komu o pomoc říct?
- Myslíte, že je lepší řešit situaci sám/sama, nebo s pomocí někoho dalšího? Proč?
- Jak byste reagovali, kdyby vám spolužák řekl, že mu někdo bere věci?

Situace 3: Oplzlé zprávy na WhatsAppu

- Jaké obavy jste měli při žádosti o pomoc v této situaci?
- Komu byste se svěřili a proč právě této osobě?
- Co byste poradili kamarádovi, který by za vámi s tímto problémem přišel?

Závěrečné otázky

- Proč je důležité umět si říct o pomoc?
- Jaké vlastnosti by měl mít člověk, kterého žádáme o pomoc?
- Co si z dnešní aktivity odnášíte pro sebe do budoucna?

Aktivita: Liána

Popis:

Na zem ve třídě nalepíme kobercovou pásku (liánu), na kterou se děti postaví. Děti se dle instrukce vyučujícího musí přemístit na liáně bez toho, aby šláply mimo ni. Děti se řadí například: podle barvy trička, ponožek, data narození. Aktivitu můžeme ztížit tím, že dětem zakážeme mluvit.

Materiál:

kobercová páska

Cíl:

Vzájemná podpora, děti si musí vzájemně pomoci, aby úkol splnily.

Reflexe:

Navržené otázky pro reflexi u žáků podporují rozvoj týmové spolupráce, vzájemné pomoci, schopnosti komunikovat i bez slov, řešit problémy společně a uvědomit si význam podpory a flexibility při plnění společného cíle.

1. Jak se vám společně dařilo?
2. Co bylo při plnění úkolu nejtěžší?
3. Jak jste si navzájem pomáhali?
4. Co vám nejvíc pomohlo úkol splnit?
5. Jak jste se domlouvali na postupu?
6. Bylo těžší spolupracovat, když jste nemohli mluvit? Proč?
7. Kdo v týmu převzal vedení a jak to ovlivnilo skupinu?
8. Jak jste řešili neshody nebo zmatky?
9. Co byste příště udělali jinak?
10. Jaké dovednosti z této aktivity využijete i v běžném životě

6. hodina

Aktivita: Přínosy vysněného povolání

Popis:

Návaznost na čtvrtou besedu. Děti společně s vyučujícím přemýšlejí, co všechno jim dosažení jejich vysněného povolání umožní, jaké přínosy to bude mít pro žáky samotné a také pro jejich okolí.

Materiál:

mapa, propiska, pastelky

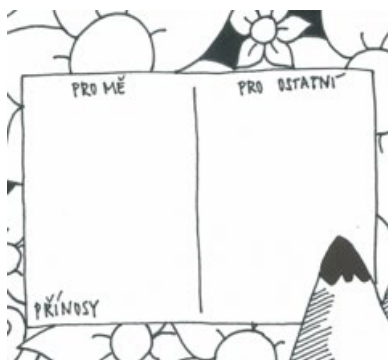
Cíl:

Posílení motivace žáků k plnění jejich snu.

Vhodné otázky:

Navržené otázky podpoří hlubší zamyšlení žáků nad osobními i společenskými přínosy jejich vysněného povolání a posílí jejich motivaci k plnění snu:

1. Co všechno ti dosažení vysněného povolání přinese do života?
2. Jak se změní tvůj každodenní život, když budeš dělat práci svých snů?
3. Jaké nové dovednosti nebo zážitky získáš díky svému povolání?
4. Jak se budeš cítit, až se ti podaří dosáhnout svého snu?
5. Co pozitivního přinese tvé vysněné povolání tvé rodině nebo kamarádům?
6. Jak můžeš svým povoláním pomoci ostatním lidem nebo společnosti?
7. Kdo další bude mít radost z toho, že se ti tvůj sen splnil?
8. Jaké hodnoty nebo vlastnosti budeš díky svému povolání rozvíjet?
9. Na co budeš nejvíc pyšný/pyšná, až dosáhneš svého cíle?
10. Jak tě dosažení tvého snu může inspirovat k dalším cílům nebo snům?

Návazná aktivita

Aktivita: Kresba komiksu

Popis:

Každý žák nakreslí komiks, kde zachytí průběh své cesty k vysněnému povolání. První políčko je teď a tady, poslední políčko bude splněný sen. V komiksu mají žáci za úkol nakreslit nejdůležitější okamžiky při plnění snu.

Materiál:

papír A3, pastelky, fixky

Cíl:

Upevnění svého profesního snu.

Reflexe:

Navržené otázky pro reflexi u žáků podporují uvědomění a upevnění vlastního profesního snu, rozvoj schopnosti plánovat kroky k jeho dosažení, identifikaci podpory a překážek, posilují sebeuvědomění a motivaci k aktivnímu naplňování svých cílů:

1. Jaké povolání jste si ve svém komiksu zvolili a proč právě toto?
2. Jaké byly nejdůležitější okamžiky na vaší cestě za snem?
3. Co nebo kdo vás na této cestě nejvíce podpořil?
4. Jaké překážky jste ve svém komiksu museli překonat?
5. Co by vám mohlo pomoci tyto překážky zvládnout i ve skutečnosti?
6. Jak jste se cítili, když jste kreslili poslední políčko – splněný sen?
7. Zjistili jste o sobě něco nového při tvorbě tohoto komiksu?
8. Co byste poradili někomu, kdo má podobný sen jako vy?
9. Jaké dovednosti nebo vlastnosti budete na své cestě nejvíce potřebovat?
10. Jak se můžete už teď přiblížit ke splnění svého snu?

7. hodina

Aktivita: Překážky

Popis:

Diskuze s žáky o překážkách, které mohou na své cestě potkat. Předvídejte s žáky možné překážky a najděte konstruktivní možnosti, jak se s nimi vypořádat.

Materiál:

pracovní list Překážky

Cíl:

Žáci jsou připraveni na to, že se v životě objevují překážky, a mají pojmenované nástroje, které jim pomohou překážky překonat.

Vhodné otázky:

Navržené otázky pomohou žákům nejen překážky pojmenovat, ale také hledat konkrétní a konstruktivní způsoby, jak je zvládat, a posílit jejich důvěru ve vlastní schopnosti:

1. S jakými překážkami se můžeš na cestě za svým snem setkat?
2. Která překážka ti připadá nejtěžší a proč?
3. Kdy ses už v minulosti s podobnou překážkou setkal/a a jak jsi ji zvládl/a?
4. Kdo nebo co ti může pomoci překážku překonat?
5. Jaké máš vlastní silné stránky nebo dovednosti, které ti mohou pomoci?
6. Co by ti mohlo pomoci dívat se na překážku jinak - třeba jako na příležitost něco se naučit?
7. Jaké malé kroky můžeš udělat, abys překážku překonal/a?
8. Co bys poradil/a kamarádovi, který by měl stejnou překážku?
9. Jak poznáš, že se ti podařilo překážku zvládnout nebo ji aspoň částečně překonat?
10. Jak můžeš oslavit, když se ti podaří překážku překonat?

Návazná aktivita

Aktivita: Stavba věží

Popis:

Rozdělíme žáky do skupiny (maximálně 5 žáků na skupinu), každá skupina dostane k dispozici dřevěné špejle, kobercovou pásku a papírové kartony. Žáci dostanou za úkol postavit co nejvyšší věž za 15 minut. Prvních pět minut je bez omezení. Dalších pět minut smějí používat pouze dominantní ruku a posledních pět minut nemohou mluvit (stále platí práce pouze jednou rukou).

Materiál:

dřevěné špejle, kobercová páska, papírové kartony

Cíl:

Spolupráce, flexibilní reagování na překážky.

Reflexe:

Navržené otázky pro reflexi u žáků podporují rozvoj týmové spolupráce, schopnosti komunikovat a hledat alternativní způsoby dorozumění, flexibilně reagovat na překážky, řešit problémy společně a reflektovat vlastní přínos i dovednosti využitelné v dalších situacích.

1. Jak jste se cítili, když jste poprvé slyšeli zadání úkolu?
2. Jak se změnila vaše spolupráce, když jste mohli používat jen jednu ruku?
3. Co bylo nejtěžší, když jste nesměli mluvit?
4. Jak jste se dorozumívali, když komunikace nebyla povolena?
5. Kdo v týmu převzal vedení a jak to ovlivnilo stavbu věže?
6. Jak jste řešili neshody nebo zmatky během stavby?
7. Jaké strategie vám pomohly překonat omezení a pokračovat v práci?
8. Co byste příště udělali jinak, aby byla vaše věž vyšší nebo stabilnější?
9. Jak jste se cítili na konci aktivity – byli jste spokojeni se svou spoluprací?
10. Jaké dovednosti z této aktivity využijete i v jiných situacích?

Poslední hodina

Poslední hodina v tomto přístupu může být až v období odchodu žáků z deváté třídy. V hodinách následujících po aktivitách ze 7. hodiny s dětmi mapujeme pokroky a zdroje k dosahování jejich cílů. Hovoříme o tom, jaké malé kroky již podnikly, co a kdo jim pomohl, a stanovujeme nové malé krůčky k plnění cílů, viz 4. hodina. Těchto hodin může být nespočet. Také můžeme pracovat s vytvořeným flipchartem Sliby.

Hlavní myšlenky a rozvedení do možných návazných hodin:

1. Mapování pokroku a zdrojů

- V následných hodinách se mohou systematicky mapovat změny: žáci popisují, co je jinak oproti začátku, jaké malé či větší posuny zaznamenali, a jaké konkrétní zdroje (vlastní dovednosti, podpora okolí, nové zkušenosti) jim pomohly těchto změn dosáhnout.
- Důraz by měl být kladen na detailní popis těchto zdrojů a konkrétních příběhů, které ilustrují úspěchy i překonané obtíže.
- Vhodné je ocenit i malé úspěchy a společně naplánovat oslavu (výlet, netradiční třídní hodina apod.) dosažených pokroků, což posiluje motivaci žáků pokračovat v dalším úsilí.

2. Stanovování nových malých kroků

- V duchu Reteamingu je klíčové plánovat vždy jen další malý krok, který je realistický a proveditelný. Tento přístup zvyšuje šanci na úspěch a umožňuje pružně reagovat na změny v situaci žáka.
- Pokud se některý krok nepodaří, není to vnímáno jako selhání, ale jako příležitost hledat alternativní cestu nebo přeformulovat cíl. Důležité je sledovat i drobné změny a improvizovat podle aktuální situace.

3. Práce s flipchartem Sliby

- Flipchart Sliby slouží jako vizuální kotva závazků, které žáci učinili. Ve skupině se mohou k těmto slibům vracet, reflektovat, jak se jim daří je naplňovat, a podporovat se navzájem v jejich plnění.
- Veřejný závazek (slib) je v modelu Reteaming jedním z důležitých kroků, který posiluje odpovědnost a motivaci žáků.

4. Reflexe a oceňování

- Pravidelná reflexe musí zahrnovat nejen popis pokroku, ale také ocenění úsilí a vytrvalosti žáků. Užitečné je zaměřit se na konkrétní příběhy a příklady, které ukazují, jak žáci překonávali překážky a co jim v tom pomáhalo.
- Vhodné je také plánovat, jak udržet dosažené výsledky a jak postupovat dál – ať už pokračováním v původním snu, přeformulováním cíle, nebo stanovením nových dovedností, které chtějí rozvíjet.

5. Flexibilita a individuální přístup

- Proces není lineární – někdy se cíle mění, někdy je potřeba udělat pauzu.
- Důležité je podporovat žáky v tom, aby si uvědomovali, že změna je individuální proces a že každý pokrok, i když je malý, má význam.

Praktické tipy a inspirace do průběžné i další práce s žáky:

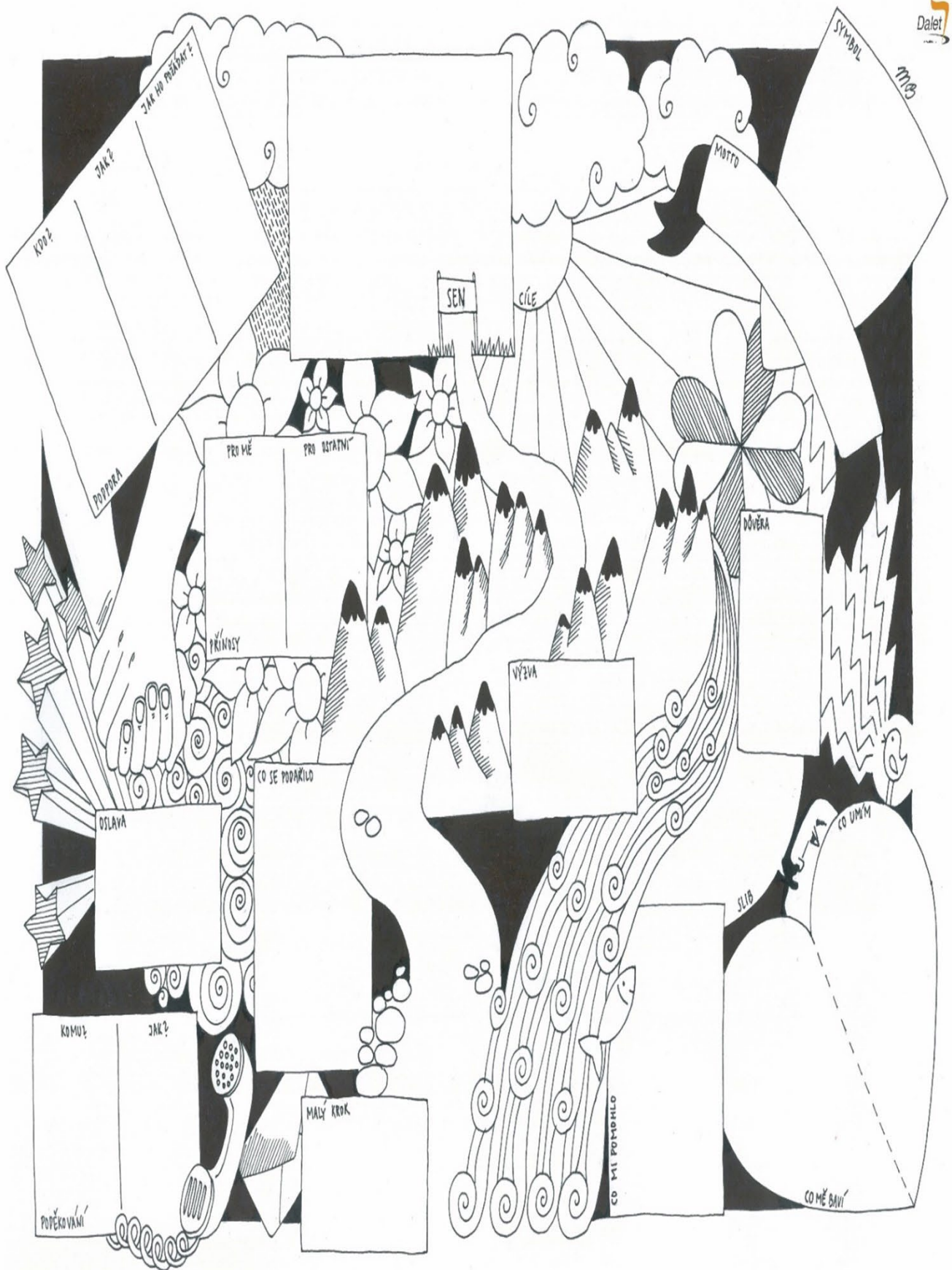
- **Popsat rozdíly:** Co je dnes jinak než na začátku? Jak se žák cítí, co už zvládá lépe?
- **Detailně popsat zdroje:** Kdo nebo co mu pomohlo? Jaké dovednosti nebo vlastnosti využil?
- **Konkrétní příběhy:** Jaký malý úspěch žák zažil? Jak překonal konkrétní obtíž?
- **Ocenění:** Co by žák ocenil na sobě nebo na spolužácích?
- **Další krok:** Jaký malý krok může udělat teď? Jak si naplánuje jeho uskutečnění?
- **Experiment:** Co by mohl vyzkoušet jinak, pokud něco nefunguje?
- **Oslava a poděkování:** Jak může žák oslavit svůj pokrok? Komu by chtěl poděkovat za podporu?

Doporučená literatura

ZATLOUKAL, Leoš a VÍTEK, Pavel, 2014. Reteaming – koučování zaměřené na řešení v praxi. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-4113-9.

ZATLOUKAL, Leoš a ŽÁKOVSKÝ, Daniel, 2019. Zázrak tří květin: terapie zaměřená na řešení s dětmi a dospívajícími. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-1484-7.

Pracovní list: Můj vysněný den v práci

1. Jak vypadá moje ráno, když vstávám do práce? Co dělám, jak se cítím?

2. Co udělám jako první, když přijdu do práce? Na co myslím, co u toho cítím?

3. Jak probíhá můj pracovní den? Co konkrétně dělám? Jaké mám u toho myšlenky a pocity?

4. S jakým pocitem se z práce vracím domů? Jak se tvářím, co mi udělalo radost? Co na mně vidí okolí?

Pracovní list Překážky

Možné překážky	Jak to překonám (kdo, co, jak mi může pomoci)

Publikace vznikla díky projektu Prevence předčasných odchodů ze vzdělávání ve městě Ostrava CZ.03.02.01/00/22_029/0001986, který je spolufinancován Evropskou unií.

**Spolufinancováno
Evropskou unií**

**MINISTERSTVO PRÁCE
A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ**

Cíl projektu:

Zvýšení školní úspěšnosti žáků základních škol ohrožených školním neúspěchem a snížení rizika jejich předčasného odchodu ze vzdělávání ve městě Ostrava skrze multidisciplinární přístup. A to především u žáků pocházejících ze socioekonomicky znevýhodněného prostředí a kulturně odlišného prostředí.

Kolektiv autorů

Metodika k projektu Prevence předčasných odchodů ze vzdělávání ve městě Ostrava: Průvodce zkušenostmi ostravských základních škol 2023–2025

Vydalo statutární město Ostrava, odbor kultury a školství

Motivační program pro děti Kateřina Puterová

Grafická úprava Tomáš Plecháček

Jazyková korektura Veronika Hrabánková

Tisk VIDAPRINT PRODUCTION s.r.o

Toto dílo Metodika k projektu Prevence předčasných odchodů ze vzdělávání ve městě Ostrava, je licencováno pod licencí Creative Commons CC BY-SA 4.0.

Licenční podmínky navštivte na adrese <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.cs>

Vydání první

Metodika vyšla také v tištěné podobě

Ostrava 2025

ISBN 978-80-88399-22-3

OSTRAVA!!!

ISBN 978-80-88399-22-3

9 788088 399223

2025

OSTRAVA!!!